

**T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
COĞRAFYA ANABİLİM DALI**

**TUZLA'NIN MEKANSAL
GELİŞİMİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**ALEV ANIL
2501020030**

**DANIŞMAN
YRD. DOÇ. DR. GAYE ERTİN**

İSTANBUL, 2005

ÖZ

Yerleşme alanlarının ekonomik fonksiyonları zaman içinde değişikliklere uğrayarak, buralara farklı kimlikler kazandırmaktadır. Ancak bu değişmelerin olumlu sonuçları olduğu kadar, hızlı ve plansız gelişme gibi birçok toplumsal ve çevresel olumsuzlukları da bulunmaktadır.

Tuzla, Türkiye'nin en fazla nüfusa sahip ve en çok göç alan İstanbul'un Anadolu Yakasındaki son noktasında bulunmaktadır. Uzun yıllar İstanbul'un sayfiye yeri durumunda bulunan Tuzla, tersane ve sanayi bölgelerinin buraya taşınmasıyla farklı bir kimlik kazanmıştır. Kısa sürede büyük ölçekli sanayi kuruluşlarının faaliyet alanı durumuna gelmiştir. Hızlı sanayileşmeye paralel olarak yerleşme alanlarının plansız ve çarpık şekilde gelişmesi beraberinde birçok problemi getirmektedir. Özellikle çevresel sorunlar Tuzla'nın sahip olduğu doğal güzellikleri olumsuz yönde etkilemektedir. Yerleşim alanındaki gecekondulaşma ve altyapı problemlerinin kısa sürede çözülmesi gerekmektedir.

Denize kıyısı bulunan, önemli birçok çekiciliğe ve doğal güzelliğe sahip olan Tuzla'nın sanayileşme alanlarını denetim altında bulundurması gerekmektedir. Sanayi alanlarının etrafındaki konut alanlarının düzenli ve planlı olarak gelişmesine özen gösterilmesi gerekmektedir.

ABSTRACT

Economical functions of settlement areas are transformed by time thus brought them in different identities. However these transformations may yield to various social and environmental negativities in relation with speedy and unplanned developments as well as they may turn out some positive results.

Tuzla is located in Anatolian side at the southeast extreme of İstanbul, the largest and the most migration receiving city of Turkey. Utilized as summer resort of İstanbul for long years Tuzla gained a distinct characteristic as shipyards and industrial districts moved there. It turns out to fields of operations of large scale of large scaled industrial organizations. Development of settlement areas in a unplanned and distorted manner in parallel with speedy industrialization brings many problems as well. Especially environmental problems affect the natural and scenic beauties Tuzla possesses adversely. Infrastructure problems and squatting (slum housing) in settlement areas need to be solved in the short term.

The industrial districts of Tuzla are required to be taken under control, since this town is at sea coast and possessing many attractiveness and scenic beauties. Housing areas around industrial districts necessitate orderly and planned development.

ÖNSÖZ

Araştırma sahası Marmara Bölgesi'nin Kocaeli Yarımadası'nın güneybatısında yer alan Tuzla İlçesi'nin merkezi kesimini başka bir deyişle şehirselleşme alanını kapsamaktadır.

Bu sahada Tuzla'nın yıllar itibariyle gelişimi ve Tuzla'da fonksiyon alanlarının dağılışı İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Coğrafya Anabilim Dalı Yüksek Lisans Bitirme Tezi olarak hazırlanmıştır.

Tez konusu olarak Tuzla'nın seçilmesinin nedeni adı geçen alanın gösterdiği hızlı mekansal gelişimdir.

Tuzla geçmiş yıllarda tarımsal özelliklere sahip bir sayfiye yerleşmesi iken, kullanım alanları hızlı bir biçimde sanayi tesislerine ve daimi ikametgah alanlarına dönüşmüştür. Dolayısıyla Tuzla kısa bir zaman dilimi içinde şehre özgü fonksiyonlar kazanmıştır.

Tuzla'da birbirine tezat oluşturan farklı karakterdeki yerleşme alanlarının bir arada bulunması dikkat çekicidir. Kooperatif blokları, ikinci konutlar, lüks villalar ve gecekonduların iç içe bulunduğu Tuzla'da şehirciliğin en kötü örnekleri de sergilenmektedir. Araştırmada konut alanlarının gelişimi üzerinde oldukça ayrıntılı bir biçimde durularak bu kötü gelişmeyi etkileyen faktörlerin neler olduğu belirtilmeye çalışılmıştır. Bu nedenle mekansal gelişim kısmında konut alanlarına da geniş ölçüde yer verilmiştir. Konut alanlarından mekansal gelişim bölümünde söz edildiği için, bir kez daha mekansal kullanım bölümünde ayrı bir başlık altında konut alanlarından söz edilmemiştir.

Çalışmamda mekanın kullanışı ve günümüze ait tasvir, açıklama ve görüşler tamamen Tuzla'daki gözlemler ve mahallelerde yapılan anketler sonucunda ortaya çıkmıştır.

Çalışmalarımda bana yol gösteren ve yardımını esirgemeyen tez danışmanım Yrd.Doç.Dr. Gaye ERTİN'e sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Tuzla'da yaptığım araştırmada bana rehberlik edip, çevreyi tanımama yardımcı olan Sayın Niyazi ÖNCEL'e ve araştırma sahamızla ilgili veri toplamamdaki yardımlarından dolayı gazeteci Mükremin ÖZKAYA'ya teşekkürü borç bilirim.

Ayrıca her zaman yanımda olarak olan bana destek olan sevgili eşime ve aileme de teşekkür ederim.

Alev ANIL

İÇİNDEKİLER

ÖZ.....	ii
ABSTRACT	iii
ÖNSÖZ	iv
İÇİNDEKİLER	vi
TABLolar LİSTESİ	viii
ŞEKİLLER LİSTESİ	ix
FOTOĞRAF LİSTESİ.....	x
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

1. TUZLA'NIN COĞRAFİ KONUMU VE MEKANSAL GELİŞİMİ	2
1.1. TUZLA'NIN COĞRAFİ KONUMU.....	2
1.2. TUZLA'NIN TARİHÇESİ.....	2
1.3. 1920-1950 ARASINDA MEKANSAL GELİŞİM.....	7
1.4. 1950-1975 ARASINDA MEKANSAL GELİŞİM.....	13
1.5. 1975-1990 ARASINDA MEKANSAL GELİŞİM.....	18
1.6. 1990'DAN SONRA MEKANSAL GELİŞİM	26

İKİNCİ BÖLÜM

2. TUZLA'NIN EKONOMİK KULLANIM ALANLARI	35
2.1. SANAYİ ALANLARI.....	35
2.1.1. Gemi İnşa Sanayi - Tersaneler	37
2.1.2. Organize Deri Sanayi Bölgesi	39
2.1.3. Mermerciler Organize Sanayi Bölgesi.....	39
2.1.4. Boya ve Vernik Organize Sanayi Bölgesi.....	40
2.1.5. İstanbul Tuzla Organize Sanayi Bölgesi	40
2.1.6. Tuzla Serbest Bölgesi	40
2.1.7. İstanbul Tuzla Kimya Sanayicileri Organize Sanayi Bölgesi	41
2.2. TİCARETHANELER.....	42
2.3. TARIM ALANLARI, HAYVANCILIK VE BALIKÇILIK	45

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. TUZLA'NIN DİĞER KULLANIM ALANLARI	48
3.1. EĞİTİM ALANLARI	48
3.1.1. K.K.K. Piyade Okulu	49
3.1.2. Deniz Harp Okulu	50
3.1.3. İ.T.Ü. Denizcilik Fakültesi.....	51
3.1.4. Sabancı Üniversitesi	52
3.1.5. Tuzla Anadolu Teknik Lisesi, Teknik Lise ve Endüstri Meslek Lisesi	52
3.2. RESMİ VE İDARİ FONKSİYON ALANLARI	53
3.3. TURİZM VE REKREASYON ALANLARI.....	54
3.3.1. İçmeler	57
3.3.2. Kamil Abduş Gölü (Tuzla Gölü)	62
3.4. ULAŞIM SİSTEMLERİ	67
3.5. SAĞLIK TESİSLERİ.....	70
3.6. DİNİ AMAÇLI KULLANIM ALANI	70
3.7. SPOR ALANLARI.....	70
3.8. MEZARLIKLAR	71
3.9. ÇÖPLÜKLER	71
SONUÇ	72
ÖNERİLER.....	76
KAYNAKÇA	79

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1: Tuzla İlçesi'nin Yıllar İtibariyle Nüfus Miktarı	14
Tablo 2: Tuzla'daki Bina Kat Sayısı	22
Tablo 3: Tuzla'daki Binaların Kim Tarafından Yapıldığı	32
Tablo 4: Binaların Bitiş Yılı	33
Tablo 5: D.S.İ. 2000 Genel Nüfus Sayımına Göre Yapılan İş ve Cinsiyete Göre İstihdam Edilen Nüfus	36
Tablo 6: Okur Yazarlık Durumu	48
Tablo 7: Tuzla'daki Binaların Kullanım Amacı	54

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. Tuzla'nın Lokasyon Haritası	3
Şekil 2. Tuzla'nın Yıllara Göre Mekansal Gelişim Haritası	34
Şekil 3. Tuzla Şehiriçi Arazi Kullanım Haritası	72

FOTOĞRAFLAR LİSTESİ

Sayfa No

Fotoğraf 1:	Postane Mahallesi'nde Yazlık Villalar	7
Fotoğraf 2:	Postane Mahallesi'nde Bulunan Eski Rum Evleri	8
Fotoğraf 3:	Postane Mahallesi'nde Çarşığı Oluşturan Kısım.....	9
Fotoğraf 4:	Postane Mahallesi'nde Bulunan Eski ve Yeni Binalar	9
Fotoğraf 5:	Rauf Orbay Caddesi'nde Yeni Yapılan Siteler	11
Fotoğraf 6:	Cami Mahallesi'nde Kooperatif Binalarına Örnek, Yeni Has Sitesi.....	12
Fotoğraf 7:	Cami Mahallesi'nde Lüks Villalardan Oluşan Sitelere Örnek, Tuzla Han Villaları	12
Fotoğraf 8:	Yayla Mahallesi'nde Yaşam Sitesi.....	16
Fotoğraf 9:	Yayla Mahallesi'nde Tolgahan Sitesi	16
Fotoğraf 10:	İstasyon Mahallesi'ndeki Villalardan Oluşan Sitelere Örnek, Beşkonak Villaları	17
Fotoğraf 11:	İstasyon Mahallesi'nde Bulunan Hayat Sitesi	18
Fotoğraf 12:	Tersanelerin Tuzla'ya Gelmesiyle Gelişen Aydintepe Mahallesi	19

Fotoğraf 13: Aydıntepe Mahallesi'nde Jandarma Lojmanları	20
Fotoğraf 14: Aydıntepe Mahallesi'nde Oto Sanayi	21
Fotoğraf 15: Aydıntepe Mahallesi'nde Alt Katı Ticarethane Olan Çok Katlı Bir Bina	21
Fotoğraf 16: Tuzla'nın En Yüksek Binalarının Bulunduğu Aydıntepe Mahallesi	22
Fotoğraf 17: Şifa Mahallesi'nde Bulunan Gecekondular	24
Fotoğraf 18: Şifa Mahallesi'ndeki Eski ve Yeni Konutlar	24
Fotoğraf 19: Şifa Mahallesi'nde Yeni Yapılan Çok Katlı Binalar.....	25
Fotoğraf 20: Mimar Sinan Mahallesi'nde E5 Karayolunun Paralel Gelişen Gecekondu Alanları	26
Fotoğraf 21: Mimar Sinan Mahallesi'ndeki Gecekondular.....	27
Fotoğraf 22: Mimar Sinan Mahallesi'nde Yeni Yapılmakta Olan Gecekondularla Tezat Oluşturan Şimşek Kent Villaları	27
Fotoğraf 23: Hat Boyu Caddesi'nde Site Şeklindeki Konutlar	28
Fotoğraf 24: Hatboyu Caddesi'nde Binaların Arasında Kalmış Tarım Alanları	29
Fotoğraf 25: Aydınli Mahallesi'nde 1917'de Yapılan İlkokul Binası	29
Fotoğraf 26: Aydınli Mahallesi'nin Merkezindeki Eski Konutlar.....	30

Fotoğraf 27: Aydınli Mahallesi'ndeki Yeni Yapılan Konutlar.....	31
Fotoğraf 28: Tersane Bölgesi'nin Genel Görüntüsü.....	38
Fotoğraf 29: Evliya Çelebi Mahallesi GEMDOK Sanayi Sitesi	42
Fotoğraf 30: Tuzla'da Binaların Altında Bulunan İşyerlerine Örnek	44
Fotoğraf 31: Rauf Orbay Caddesi Üzerindeki Tarım Alanları.....	46
Fotoğraf 32: Tuzla'nın Askeri Alanlarından Deniz Harp Okulu	50
Fotoğraf 33: Tuzla'da Yeni Bir Rekreasyon Alanı Oluşturan Sahil Tesisleri	55
Fotoğraf 34: Tarihi Tuzla İçmeleri'nde Suyun Çıktığı Yer.....	57
Fotoğraf 35: Kamil Abduş Gölü ve Sakız Adası	63
Fotoğraf 36: Eski'den Tuzla'nın Sembolü Olan Sakız Ağaçlarının Günümüzdeki Durumu.....	63

GİRİŞ

Tez konumuzu oluşturan Tuzla, ülkemizin en hızlı gelişen ve en fazla nüfusuna sahip bölgesi olan Marmara Bölgesi'nin Kocaeli Yarımadası'nın güneybatısında yer almaktadır. Coğrafi konum olarak elverişli bir bölgede bulunmasından dolayı tarihi çok eskilere dayanmaktadır. Önceleri tarım ve hayvancılık yapılan küçük, kırsal bir yerleşim yeri olan Tuzla uzun yıllar bu özelliğini korumuştur. Ayrıca İstanbullular için sayfiye yeri olarak kullanılmaktadır. Tarihi Tuzla İçmeleri, sahil kısmındaki restaurant ve balıkçılar sayesinde günübirlik ziyaretçilerin uğrak yeri durumundadır.

Tuzla'nın asıl gelişmesi tersanelerin bu bölgeye taşınması ile başlamıştır. Daha sonraları organize deri sanayi ve diğer büyük sanayi tesislerinin buraya taşınması bu gelişmeyi hızlandırmıştır. Hızlı gelişmesi sonucu özellikle E-5 Karayolu'nun üst kısmında düzensiz yapılaşma ve alt yapı sorunlarının bulunduğu mahalleler oluşmuştur. Günümüzde hızlı yapılaşma devam etmektedir. Kıyı kesiminden iç kesimlere gidildikçe binaların kat sayısı artmakta, site şeklinde yapılar görülmektedir.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. TUZLANIN COĞRAFİ KONUMU VE MEKANSAL GELİŞİMİ

1.1. COĞRAFİ KONUMU

Tuzla İlçesi Marmara Bölgesi'nde Kocaeli Yarımadası'nın güneybatısında yer almaktadır. İstanbul'un Anadolu Yakasındaki son noktasıdır. Haydarpaşa'ya 32 km uzaklıktadır. Kuzeyinde ve kuzeybatısında Pendik İlçesi, doğusunda Gebze ilçesi, güneyinde ve batısında Marmara Denizi bulunmaktadır. 13500 hektar yüzölçümüne sahiptir. Marmara Denizi'nde 13 km uzunluğunda kıyısı bulunmaktadır.

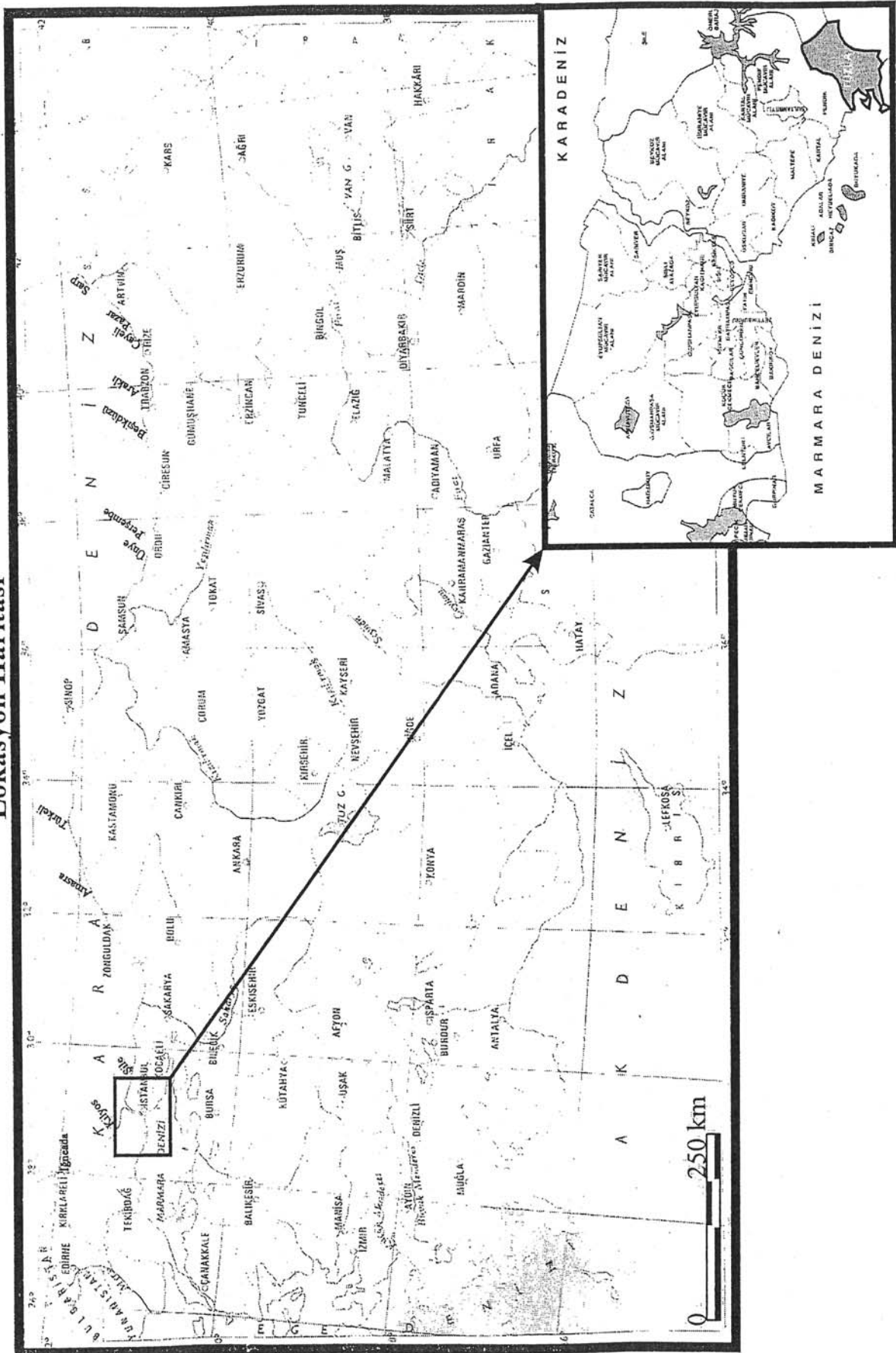
Tuzla'nın güney uç noktası olan Tuzla Burnu büyük bir çıkıntı meydana getirir. Aydıntepe kıyılarından merkeze kadar koylar ve burunlarla girintili, çıkıntılıdır. Tuzla Körfezi'nden sonra Mezar Burnu, Mesari Burnu, Limon Burnu ve Dalyan Burnu sıralanır. En ileri çıkıntı Tuzla Burnu'yla, Sarp Burnu'dur. Tuzla Burnu'nun güneyinde Şemsiye Adası, Tuzla Adası ve İncir Adası yer almaktadır. Kuzeye doğru Sakız Ada Burnu ile İçmeler Burnu belirgin bir çıkıntı göstermektedir. Sakız Burnu açıklarında Eşek Adası yani diğer adıyla Ekrem Bey Adası bulunmaktadır.

1.2. TUZLA TARİHÇESİ

Tuzla ilçesi adını burada bulunan ve gerek Bizans gerek Osmanlı Dönemi'nde İstanbul'un tuz ihtiyacını karşılamış Tuz Gölü'nden almaktadır.

Eski ismi "Akritas" dır. J. Pargoire (1872-1907), Bysention'lu Stophanos'un eserindeki İzmit Körfezi ile ilgili metni incelemiş ve çok inandırıcı deliller ile eski kaynaklarda Akritas Burnu adı verilen yerin bugünkü Tuzla'dan başka bir yer alamayacağını ortaya koymuştur. (Akra burun mana-

Lokasyon Haritası

Şekil 1. Tuzla'nın Lokasyon Haritası

sına gelmektedir.) Akritas adı 18. yy başlarında bile hala kullanılmaktaydı. (Özkaya M., 1983)

Prof. W. M. Ramsay Tuzla'nın tarihi hakkında şöyle demektedir: Tuzla Bitinya sahilinde bir limandır. Tuzla'dan bir Roma yolu geçiyordu. Bu yol o zaman ki Üsküdar ile İzmit arasındadır. (Ramsay W.M., 1961)

Vital Cuinet ise, Sultan Orhan'dan itibaren Gebze ile beraber Tuzla'nın Osmanlı hakimiyetine geçtiğini söyler. (Cuinet V., 1894)

Tuzla'nın tarihi çok eskidir. Yerleşik hayat milattan öncesine dayanmaktadır. Kalekapı'da yapılan bir kazıda (paleolitik) çağa ait çanak, çömlek kültür eşyaları ile bir yerleşim yerine ait kalıntılar bulunmuştur.

Bizans döneminde, zamanın en iyi atları seçilerek Tuzla'ya getirilip pazarda satılmıştır. Yine bu dönemde İstanbul'a dışarıdan gelenlerin Tuzla'da karantinaya alındıkları bilinmektedir. İstanbul'un Rum asıllı tarihçileri genellikle yaz aylarında buraya gelerek sakin bir ortamda eserlerini yazmışlardır. (Özkaya M., 1993)

Bizans İmparatoru Konstantin kızı ölünce anısını sonsuza kadar yaşatmak amacıyla Tuzla'da mezarının üzerine manastır yaptırmıştır.

Tuzla açıklarındaki İncir Adası'nda bulunan bir manastırda da, idamlık mahkumlar hayata veda edecekleri günü beklerlermiş. Adanın karaya bağlantısının denizin altından geçen bir tünelle olduğu bilinmektedir. Bu tünel daha sonraları kapanmıştır.

Tuzla bir zamanlar da İstanbul-İzmit arasında gidip gelen korsanlara üst olmuştur. Bu devirde Aydos'taki Bizans Beyi tarafından etrafı surlarla çevrilerek korsanların saldırısından korunabilmiştir.

1403 tarihinde ismi tespit edilemeyen Peçenek Türklerinden bir komutanın 1500 kişilik orduyla bir gece bu bölgede kaldığı bilinmektedir.

Bir zamanlar av sahası olan bu bölgede aslan ve panter avlandığından bahsedilmektedir.

Abdurrahman Gazi Yalova, Kartal ve Tuzla'yı alıp, Aydos Kalesi'ni fethetmiştir. Abdurrahman Gazi döneminde Tuzla Osmanlı donanmasının gemilerine kalafat yeri ve liman olmuştur. O dönemde Rumlardan ve Türklerden oluşan halk geçimini, balıkçılık, zeytincilik ve tütün işletmeciliği ile sağlamaktadır.

Tuzla 1400 yılında Yıldırım Bayezid zamanında kesin olarak Osmanlı topraklarına katılmıştır. Osmanlı döneminde önemli bir gelişme göstermemiştir. Bu dönemde bir balıkçı köyü ve yazlık dinlenme yeri durumundaydı. Evliya Çelebi'nin seyahatnamesinde yer verdiği içmeler şifalı suları, o dönemlerde büyük ilgi görmekteydi.

Osmanlı İmparatorluğu'nun son dönemlerinde çeşitli yörelerden ve Balkanlardan gelen 70 kadar göçmen aile Tuzla'ya yerleştirilince Rum nüfusun bir bölümü gitmiş, boşalan çok sayıda ahşap ev büyük bir yangın sonucu yok olmuştur. 1912 yılına kadar Rum balıkçı köyü özelliğini korumuştur.

1. Dünya Savaşı'ndan sonra (Lozan Antlaşması gereğince) Türk-Rum mübadelesi neticesinde, 1925-1926 yıllarında Selanik, Kavala, Drama ve Girit'ten gelen Türkler buraya yerleşmişlerdir. Daha önceki senelerde ise ilk defa 1877'de Kafkasya'dan göçmenler buraya yerleştirilmiştir. Yine aynı tarihte Rusçuk, Silistre taraflarından da 12 hane kadar muhacir buraya gelmiştir. Doğdukları yerlerde tütüncülük yaparak geçimlerini temin eden göçmenler Tuzla'da da tütüncülük yapmaya çalışmışlardır. Bu yüzden zeytinliklere büyük ölçüde zarar vererek, uzun müddet toprakla mücadele

etmişlerdir. Rumlar zamanında burada bahçecilik, balıkçılık, hayvancılık az miktarda da bağcılık yapılmakta olduğu bilinmektedir.

Rumlar zamanında evler çok temiz ve bakımlı bir durumdaydı. Rumlar ziraat yaptıkları tahıl ve hayvanlarını evlerin bahçelerinde veya hemen bitişiğinde yaptıkları ambar ve ahıllarda saklamışlardır. Fakat mübadele neticesinde gelen göçmenler, bilhassa ilk zamanlarda yer darlığından hayvanları evlerin alt katında barındırmışlardır. Bu yüzden evler oldukça hasar görmüş ve bakımsız kalmıştır. Daha sonraki yıllarda bu eski meskenlerin bir kısmı tamir edilerek, alt katları dükkan yapılmıştır. Tamiri mümkün olmayan meskenler yıkılarak yerine tek katlı kagir meskenler inşa edilmiştir.

Tuzla, Osmanlı İmparatorluğu'nun son yıllarında Üsküdar Mutasarrıflığı'na bağlı bulunmaktadır. Cumhuriyet'in ilk yıllarında Gebze'ye bağlanmıştır. 1951 yılında Kartal'a, 1987 yılında da Pendik ilçesi'ne bağlanmıştır. 3 Haziran 1992 tarihli 21247 sayılı mükerrer resmi Gazete'de yayınlanan Bakanlar Kurulu'nun 27.05.1992 ve 3806 sayılı kararı ile ilçe olmuştur. Söz konusu Kanun ile Tuzla İlçesi'ne yerleşim birimlerinden 12 mahalle (Esenyalı, Güzelyalı, Aydınli, Şifa, Postane, İstasyon, Yayla, Evliya Çelebi, Aydıntepe, İçmeler, Mimar Sinan, Cami) ile 3 köy (Orhanlı, Akfırat, Tepeören) yerleşim birimi ve idari yönden bağlanmıştır.

Araştırma sahamızın konusunu oluşturan Tuzla'nın şehirs el etki alanı içine giren 10 mahallesi (Aydınli, Aydıntepe, Cami, Evliya Çelebi, İçmeler, İstasyon, Mimar Sinan, Postane, Şifa ve Yayla Mahalleleri) bulunmaktadır.

1.3. 1920-1950 ARASINDA MEKANSAL GELİŞİM

Araştırma sahası olan Tuzla'nın yerleşme nüvesini Postane Mahallesi oluşturmaktadır. 1920 yılında kurulan bu mahalle ayrıca Tuzla'nın en uzun sahil şeridine sahip olan mahallesidir. Turistik değer taşıyan Kamil Abduş Gölü'nde Postane Mahallesi'nin sınırları içinde kalmaktadır. Yine Deniz Harp Okulu, İ.T.Ü. Denizcilik Fakültesi ve İSKİ Arıtma Tesisleri de bu mahallede bulunmaktadır. Söz konusu mahallenin sahil kesimindeki restoranlar, köfteciler, özel ve askeri dinlenme kampları, villa ve sahil siteleriyle turistik çekim merkezi olduğu söylenebilir. Postane Mahallesi'nde birçok ünlü kişinin ve iş adamlarının yazlık evleri bulunmaktadır. (Fotoğraf 1)

Fotoğraf 1: Postane Mahallesinde Yazlık Villalar

Tuzla'daki en eski konutlar Postahane Mahallesinde bulunmaktadır. Eski evler ahşaptan iki veya üç katlıdır. (Fotoğraf 2) Eski meskenlerin en fazla olduğu kısım çarşının olduğu kısımdır. Rıhtımda karşılıklı olarak uzanan iki sıralı dükkanlar çarşını oluşturmaktadır. (Fotoğraf 3) Cami Mahallesi ve

Manastır Mevkiinde de eski ahşap konutlar oldukça fazladır. O yıllarda konutların ahşaptan olması, çevrede ormanların bulunmasından kaynaklanmıştır. Ahşap evler, dar sokakların iki tarafına sıralanmışlardır. Genellikle bitişik nizamlı yapılan bu konutların üst katlarında dışarıya doğru çıkıntı veya ahşap balkon yer alır. (Fotoğraf 4)

Fotoğraf 2: Postane Mahallesi'nde Bulunan Eski Rum Evleri

Fotoğraf 3: Postane Mahallesi'nde Çarşığı Oluşturan Kısım

Fotoğraf 4: Postane Mahallesi'nde Bulunan Eski ve Yeni Binalar

Daha sonraları binalar kagir olarak yapılmıştır. Kagir binalar o zamana göre oldukça modern şekilde tek, iki ve üç katlı, çift daireli olarak inşa edilmiştir. Bu kagir binalar daha çok sahil yolu ve Manastır Mevkiine yapılmıştır. Manastır Mevkiinde yapılan evler o zamanın zenginlerinin yazlık dinlenme evleri şeklindedir.

Postane Mahallesi'nde önceleri yerleşmeler doğuya doğru bir yayılım göstermiştir. 1930'lu yıllarda Cami Mahallesi kurulmuştur. Cami ve Pastane Mahalleleri İstasyon Caddesi ile ayrılır. Caddenin sol tarafı Postane, sağ tarafı Cami Mahallesi'dir. Cami Mahallesi, Postane Mahallesi'nin devamı şeklindedir. Eski evler ve çarşı aynı şekilde devam etmektedir. Sahil kesiminde restoranlar Postane Mahallesi'ni takiben sıralanmıştır. Çarşısındaki ahşap evler, Osmanlılardan kalma 1. Ahmet Cami ve Çeşmesi turistlerin dikkatini çekmektedir. Cami Mahallesi'nin sahil kesiminde villalar ve özel siteler inşa edilmiştir. İç kesimlere gidildikçe, daha sonraki yıllarda yapılan yapılar kooperatif blokları dikkati çeker.

Eski yerleşmelere bir sınır belirleyecek olursak; Cami Mahallesi'nden İ.T.Ü. Denizcilik Fakültesi'ne kadar olan kısım olduğunu söyleyebiliriz.

Postane Mahallesi daha sonraki yıllarda batıya doğru gelişme göstermiştir. Yapılan konutlar siteler ve kooperatif blokları şeklindedir. (Atadeniz Sitesi, Zümrütkent Sitesi, Belde Sitesi, Şenyurt Sitesi, Ceren Konakları, Atakent Villaları vb.) Deniz Harp Okulu'na doğru İSKİ ve İller Bankası dinlenme kamplarından sonra yapılar siteler şeklinde devam etmiştir. (Tellikent Sitesi, Ekitmen Siteleri). Bu kısımda 2 katlı lüks villalardan oluşan sitelerde göze çarpar. Günümüzde halen Postane Mahallesi'nde lüks sitelerin yapımı devam etmektedir. (Fotoğraf 5)

İ.T.Ü Denizcilik Fakültesi'nden Deniz Harp Okulu'na doğru sahil kesiminde yapılan siteler çoğunlukla 1982 ile 1990 yılları arasında inşa edilmiştir.

Mercan Mevkiinde ise özel şahıslara ait lüks villalar yer almaktadır. Mercan Yuvası Su Sporları Kulübü ve Tuzla Belediyesi Spor Tesisleri bu kısımda yer almaktadır. Postane Mahallesi'nde batıya doğru yerleşmeleri Deniz Harp Okulu'nun askeri alanı sınırlamaktadır.

Fotoğraf 5: Rauf Orbay Caddesi'nde Yeni Yapılan Siteler

Cami Mahallesi de sahil kesiminden iç kısımlara doğru yapılaşma siteleri şeklinde olmuştur. Albatros ve Marmados Siteleri 1980-85 yılları arasında yapılmıştır. Yenihas Sitesi 1986-87, Mercan Sitesi, Tuzluhan Villaları ve Safranbolu Evleri 1990-98 yılları arasında inşa edilmiştir. (Fotoğraf 6) Şehitler Caddesi üzerinde villalardan oluşan yeni sitelerin yapımı ise devam etmektedir. (Fotoğraf 7) Cami ve Postane Mahalleleri doğudan ve batıdan askeri alanlarla sınırladığından daha sonraki yıllarda yerleşme kuzeye doğru yani istasyona doğru bir yayılım göstermiştir. Ancak mekansal gelişim 1950'li yıllara kadar oldukça yavaş bir gelişme göstermektedir.

**Fotoğraf 6: Cami Mahallesi'nde Kooperatif Binalarına Örnek,
Yeni Has Sitesi**

**Fotoğraf 7: Cami Mahallesi'nde Lüks Villalardan Oluşan Sitelere Örnek,
Tuzla Han Villaları**

1.4. 1950-1975 ARASINDA MEKANSAL GELİŞİM

1950'li yıllardan itibaren Tuzla'nın çehresi değişmeye başlamıştır. Tuzla, Kocaeli'nden ayrılıp İstanbul'a bağlandıktan sonra toprak daha çok kıymetlenmiş, Jeep ve Porselen Fabrikalarının açılmasından sonra gelişme hızlanmıştır. Bu fabrikalara arazi satan köylünün eline çok para geçtiğinden, yeni binalar yapılarak büyük kalkınma sağlanmıştır.

Jeep Fabrikası 1955 Aralık ayında kurulmuştur. Fabrika hem deniz kıyısında hem de tren yolunun çok yakınında bulunduğundan kurulun koşulu bakımından elverişli bir konuma sahiptir. Fabrikanın açılması köylüye yeni bir iş ortamı yaratmıştır. Fabrikanın ham maddeleri oto montaj aksamı ve oto lastiğidir. Hammadde temini İstanbul'dan yapılmaktadır. Fabrikanın Tuzla'nın gelişimine katkısı ise Tuzla yolunun onarılması, turistik tesislerin gelişmeye başlaması, yeni bir iskele, sahil yolu ve rıhtımın yapılmasıdır.

Jeep Fabrikası bugün İstasyon Mahallesi sınırları içinde yer almaktadır. Kurulduğu yıllarda Tuzla için büyük bir istihdam alanı yaratarak ve yeni gelişmelere neden olmuştur. Ancak fabrika günümüzde üretim yapmamaktadır.

1962 yılı ekim ayında da Porselen Fabrikası kurulmuştur. Fabrika tren yolunun yakınında bulunmaktadır. Doğan Deresi fabrikanın yanından geçmektedir. Tren yoluna yakınlığı hammadde teminini kolaylaştırmaktadır. Oldukça büyük bir alana sahiptir. Porselen Fabrikası bugün İstasyon Mahallesi'nin sınırları içinde bulunmaktadır ve üretim faaliyetine hala devam etmektedir.

Fabrikalar arsa alıp köylüyü zenginleştirmesinin yanında, Tuzla için yeni bir alış veriş sahası yaratmışlardır. Çünkü gıda ihtiyaçlarını (et, ekmek, sebze, balık vb.) buradan temin etmişlerdir.

Bunun yanında, dışarıdan fabrikada işçi olarak çalışmaya gelenlerin bir kısmı Tuzla'ya yerleşerek nüfusun artmasında etken olmuştur. Tuzla'da 1950-1965 yılları arasındaki nüfus artış sebebi fabrikaların kurulmasıyla ilgilidir. (Tablo 1)

**Tablo 1: Tuzla İlçesi'nin Yıllar İtibariyle Nüfus Miktarı
(D.İ.E. Verilerine Göre)**

Yıllar	Nüfus Miktarı
1935	2414
1940	2488
1945	3694
1950	3065
1955	4043
1960	4393
1965	7393
1970	9905
1975	11163
1980	16440
1985	28824
1990	96150
1997	93975
2000	123225

Fabrikalarda dışarıdan çalışmaya gelen işçiler, sanayi tesislerinin etrafında plansız olarak yerleşmişlerdir. Böylece sanayi tesislerinin etrafında gecekonduların sayısı artmaya başlamıştır. 1964 yılından itibaren de gecekonduları kaldırma çalışmaları başlamıştır. Bunun için Kartal-Pendik arasına yeni konutlar yapılmıştır. 1968 yılında bazı gecekondular yıkılarak, buralarda oturanlar yeni konutlara taşınmaya mecbur edilmişlerdir. Ancak yapılan konutlar yetersiz ve tesislere uzak olduğundan, istenilen sonuç

alınamamıştır. Bunun için bölgede bulunan tesislerin bazıları lojman yapımına ihtiyaç duymuştur. Lojman faaliyetlerine en fazla özeni Arçelik tesisi göstermiştir. Arçelik toplam 300 kişilik bir lojman sitesi oluşturmuştur. Lojmanlar üç blok halinde yapılmıştır. Arçeliği tek bir lojmanla İstanbul Porselen Sanayi takip etmektedir.

1960-1965 yılları arası Piyade Okul Kampı, İller Bankası ve Amerikan Dershanesi Kampları kurulmuştur. Bu kamplar, özellikle yaz aylarında nüfus artışına sebep olarak Tuzla ekonomisini canlandırmıştır.

Tuzla'da daha sonraki yıllarda mekansal gelişim sahil kesiminden (Postane ve Cami mahallelerinden) demiryoluna doğru bir yayılım göstermektedir. Bu gelişme sonucu Güzelyalı, Yayla ve İçmeler Mahalleleri kurulmuştur.

Bu dönemde ilk kurulan mahalle 1965 yılında ikamete açılan Güzelyalı Mahallesi'dir. Önceleri yazlık bir dinlenme semti olarak gelişmiştir. Fakat daha sonraları hızlı bir şekilde yapılaşarak bu özelliğini kaybetmiştir. Sahil kesiminde oldukça modern olarak inşa edilen villalar bulunmaktadır. Daha sonraki yıllarda yapılaşma hızlı ve plansız bir şekilde devam etmiştir. Güzelyalı Mahallesi 1993 yılında Tuzla İlçesi'nde ayrılarak Pendik İlçesi'ne bağlanmıştır.

1967 yılında ise Yayla Mahallesi kurulmuştur. Tuzla Endüstri Meslek Lisesi, Teknik ve Anadolu Teknik Liseleri de bu mahallede bulunmaktadır. Yayla Mahallesi kooperatif konutlarının sayıca çok olduğu bir yerleşmedir. Bu yüzden Tuzla'nın en kalabalık mahallelerinden biridir. 1990 yılına kadar az olan kooperatif blokları 1990-2000 yılları arasında hızla çoğalmıştır Penguen Sitesi (1987), İş Bankası Blokları (1992), Anadolu Blokları (1994), Mavi Evler Sitesi, Öğretmenler Sitesi, Şenöz Sitesi, Akkum Sitesi (1995), Yaşam Sitesi, Tolga Han Sitesi, Yeni Yaşam Sitesi (1997), Aydınkent Kooperatifi (1999-2003) yapılmıştır. (Fotoğraf 8-9)

Fotoğraf 8: Yayla Mahallesi'nde Yaşam Sitesi

Fotoğraf 9: Yayla Mahallesi'nde Tolgahan Sitesi

Bugün Tuzla'da hala Yayla, Postane ve Cami Mahalleleri yeni yapılaşmanın en fazla olduğu mahallelerdir.

1972 yılında İstasyon Mahallesi kurulmuştur. Postane Mahallesi'nden sonra en uzun sahil şeridine sahip ikinci mahalledir. Sahil kesiminde özel villalar ve siteler bulunmaktadır. (Fotoğraf 10) İç kesimlerde yapı kooperatifleri dikkat çekmektedir. Tuzla tren istasyonunun bu mahallede olması ulaşımı kolaylaştırmaktadır. Piyade Okulu ve Askeri Jeep Fabrikası burada bulunmaktadır. Demiryolu ile E5 karayolu arasında kalan saha üzerinde birçok sanayi tesisi yer almaktadır. Demiryolunun altındaki bölge, sitelerin yoğun olduğu kısımdır. Galatasaray Blokları (1987), Tıpkent (1989), Park Sitesi (1993), Eczacıbaşı Blokları (1990-1993), Koza Evleri (1994), Tümer Sitesi ve Hayat Sitesi, Koza Evleri 2 ve İdareciler Sitesi (1995) yapılan bazı sitelerdir. (Fotoğraf 11)

Fotoğraf 10: İstasyon Mahallesi'ndeki Villalardan Oluşan Sitelere Örnek, Beşkonak Villaları

Fotoğraf 11: İstasyon Mahallesi'nde Bulunan Hayat Sitesi

1.5. 1975-1990 ARASINDA MEKANSAL GELİŞİM

Tuzla'da 1975-1985 yılları arasında nüfus miktarındaki önemli artışın sebebi tersanenin buraya taşınmasıyla ilgilidir. Tersane 1980 yılında Tuzla Aydınli Koyu'na kurulmuştur. Tersaneler için buranın seçilmesini maddeler halinde ifade edecek olursak;

- İstanbul'un yerleşim alanı dışında olmasına karşın, İstanbul'un her türlü doğal ve sosyal imkanlarından yararlanılacak kadar yakın olması
- Koy'un kötü hava ve deniz şartlarından fazla etkilenmeyen bir bölgede yer alması
- Demirleme bölgesinin geniş ve güvenli olması
- Pendik Tersanesi'ne yakın olması olarak düşünülebilir.

Özel tersanelerin Tuzla'ya gelmesi 1980 yılından itibaren yerleşme üzerinde etkili olmuştur. Tersanenin gelmesinden sonra Aydın-tepe Mahallesi kurulmuştur. İ.T.Ü. Denizcilik Fakültesi ve Deniz Harp Okulu'nun Tuzla'ya gelmesi de Tersanelerin buraya taşınmasından sonraki yıllara rastlar. Tersaneler 25.000 teknik eleman ve işçiye iş imkanı yaratmıştır. Aydın-tepe Mahallesi de tersane çalışanların yoğun olarak ikamet ettiği mahallelerden biridir. (Fotoğraf 12)

Fotoğraf 12: Tersanelerin Tuzla'ya Gelmesiyle Gelişen Aydın-tepe Mahallesi

Aydın-tepe Mahallesi Cumhuriyet Caddesi ile Esenyalı Mahallesi'nden, Aydın-lı Yolu Caddesi ile de İçmeler Mahallesi'nden ayrılmaktadır. Mekansal gelişim tersane bölgesinden iç kesimlere doğru, kuzeydoğuya doğru olmuştur. Demiryoluyla E5 karayolu arasında kalan sahaya sanayi tesisleri kurulmuştur. Daha sonra konutlar yer almaktadır. Cumhuriyet Caddesi'ni solda, Aydın-lı Yolu Caddesini sağda, alt kısımda da Dr. Sadık Ahmet Caddesi'nden bir "U" harfi oluşturulursa, yerleşmelerin bu alanda yoğun bir şekilde yer aldığını söylenebilir. Aydın-tepe Mahallesi'nin en işlek caddesi olan 100. yıl caddesinin her iki tarafı, binaların en fazla yer aldığı kısımdır.

Daha sonra yapılan binalar mezarlığa doğru bir yayılış göstermektedir. Çünkü diğer taraf askeri alanla (Jandarma Komando Taburu) sınırlıdır. (Fotoğraf 13) Oto Sanayi sitesi mahallenin içinde yer almaktadır. (Fotoğraf 14) Ayrıca İtfaiye Bölge Müdürlüğü, M.E.B. Kasev (Kadıköy Sağlık eğitim Merkezi Vakfı), İşitme Engelliler Okulu ve Oyuncakistan burada bulunmaktadır. Tersanelerden başka Gemi Yan Sanayi'nin mahallenin gelişimine büyük katkısı olmuştur. 1994-1997 yılları yapılaşmanın hızlandığı dönemdir.

Fotoğraf 13: Aydıntepe Mahallesi'nde Jandarma Lojmanları

Fotoğraf 14: Aydıntepe Mahallesi'nde Oto Sanayi

Aydıntepe Mahallesi Tuzla'da bina kat sayısı bakımından en yüksek binaların bulunduğu mahalledir. (Fotoğraf 15-16)

Fotoğraf 15: Aydıntepe Mahallesi'nde Alt Katı Ticarethane Olan Çok Katlı Bir Bina

İçmeler, Evliya Çelebi ve Yayla Mahallesi de yüksek binaların bulunduğu diğer mahallelerdir. Cami ve Postane Mahalleleri de az katlı binaların en yoğun olduğu yerleşim alanlarıdır. Tuzla'daki binaların kat sayısına genel olarak bakacak olursak; yüksek binaların fazla olmadığını söyleyebiliriz. (Tablo 2)

**Fotoğraf 16: Tuzla'nın En Yüksek Binalarının Bulunduğu
Aydıntepe Mahallesi**

Tablo 2: Tuzla'daki Bina Kat Sayısı (D.İ.E. 2000 Yılı Verilerine Göre)

Kat Sayısı	Miktar(Adet)
1	4300
2	3769
3	2853
4	1716
5	1118
6	65
7-9	299
10	2
Bilinmeyen	55
Toplam	14727

Bu tabloya baktığımız zaman Tuzla'daki binaların çoğunun 1,2 ve 3 katlı olduğunu görülür. Bu binaların büyük çoğunluğu E5'in altı olan asıl Tuzla adı verilen alanda bulunmaktadır. Bu evlerin çoğunu eski binalar, bir kısmını ise daha sonraki yıllarda yapılan villalar oluşturmaktadır. Bu bölgelerde 1980 yılından sonra yapılan kooperatif siteleri genellikle 4-5 katlı olarak inşa edilmiştir.

E5 üzerinde sonradan gelişen yerlerde ise daha fazla kat iznine imar onayı verildiğinden binalar daha yüksek yapılmaktadır. Ama bu bölgenin de tamamına bakıldığında 4-5 katlı binaların çoğunlukta olduğu görülmektedir.

Şifa ve Esenyalı Mahalleleri de 1980 yılında kurulmuştur. Esenyalı Mahallesi de Güzelyalı mahallesi gibi Tuzla İlçesi'nde ayrılmıştır. Esenyalı Mahallesi 1993 yılında Tuzla İlçesinden ayrılarak Pendik İlçesi'ne bağlanmıştır.

Şifa Mahallesi'nin kurulup, gelişmesinin burada bulunan büyük sanayi tesisleriyle alakalı olduğu gözlenmektedir. Arçelik, Assan, Knor, Fiskobirlik gibi büyük ölçekli sanayi kuruluşları mahallenin sınırları içinde yer almaktadır. Çoğunlukla bu sanayi tesislerinde çalışmaya gelenlerin oluşturduğu nüfusun oldukça kalabalık olduğu bir mahalledir. Burada oturanların çoğu başka şehirlerden (Özellikle Doğu Anadolu Şehirlerinden) gelip, buraya yerleşmişlerdir. Genelde alt gelir grubuna ait ailelerin oturduğu Şifa Mahallesi kaçak yapılaşmanın en fazla olduğu yerleşim alanlarından biridir. (Fotoğraf 17) Arçelik blokları dışında kooperatif bloklarına rastlanmamaktadır. Genellikle konutlar ferdi binalar şeklindedir. Mimar Sinan Mahallesi'yle arasında yer alan Emiroğlu Caddesi en işlek caddesidir. Caddeye paralel sıralanan binaların bazılarının altı dükkandır. Buraya çalışmaya gelenlerin oturdukları gecekonduları, daha sonraları kendi imkanları veya müteahhitlere kat karşılığı verilmesiyle yapılan binaların çoğunun bina tapusu bulunmamaktadır. (Fotoğraf 18)

Fotoğraf 17: Şifa Mahallesi'nde Bulunan Gecekondular

Fotoğraf 18: Şifa Mahallesi'ndeki Eski ve Yeni Konutlar

Gecekondu yapılaşmasının yoğun olduğu mahallede 6-7 katlı yeni yapılarda inşa edilmektedir. (Fotoğraf 19)

Fotoğraf 19: Şifa Mahallesi'nde Yeni Yapılan Çok Katlı Binalar

Aydıntepe Mahallesi'nin doğuya doğru gelişmesiyle 1982 yılında İçmeler Mahallesi kurulmuştur. Aydıntepe Mahallesi ile askeri alan arasında yer alan bu yerleşme adını şifalı içme sularından almıştır. Mahallenin kuzey-güney doğrultulu olarak ortasından geçen Ankara Caddesi en işlek caddesidir. Caddenin sağında ve solunda konutlar sıralanmıştır. Ankara Caddesi'nin üzerinde aynı alan içerisinde anaokulu, ilköğretim okulu ve lisesiyle bir eğitim kompleksini andıran binaların yerleşimi dikkat çekmektedir. Tuzla Devlet Hastanesi ve İdris Güllüce Kültür Merkezi İçmeler Mahallesi'nde bulunmaktadır. Tuzla Belediyesi Spor Kulübü de burada yer almaktadır. Buradaki konutların çoğu müteahhitler tarafından yapılmış binalar olup, genelde 4-5 katlıdır. Diğer mahallelerde olduğu gibi işlek caddelerde yer alan binaların alt katlarında çoğunlukla dükkanlar bulunmaktadır.

1.6. 1990'DAN SONRA MEKANSAL GELİŞİM

Şifa Mahallesi'nin batısı askeri alanla sınırlı olduğu için, yerleşmeler doğuya doğru bir yayılma göstermiş ve 1993 yılında Şifa Mahallesi'nden ayrılarak Mimar Sinan Mahallesi adı altında yeni bir mahalle kurulmuştur. (Fotoğraf 20) Şifa Mahallesi'nin devamı şeklinde geliştiğinden yerleşme özellikleri ve sosyal özellikleri Şifa Mahallesi'yle benzerlik gösterir. (Fotoğraf 21) Ancak Şifa Mahallesi'nden farklı olarak sanayi alanı yoktur, sadece konut alanları bulunmaktadır. Orta kesiminde halı saha ve sosyal tesislerin olduğu geniş bir alan bulunmaktadır. Bu alanın hemen yanında mezarlık yer almaktadır. Kooperatif alanları bu mahallede de görülmemektedir.

Fotoğraf 20: Mimar Sinan Mahallesi'nde E5 Karayolunun Paralel Gelişen Gecekondü Alanları

Fotoğraf 21: Mimar Sinan Mahallesi'ndeki Gecekondular

Mezarlık alanının yanında yer alan Şimşek Kent, villa şeklindeki konutlardan oluşan yeni yapılan bir site olarak dikkat çekmektedir. (Foto. 22)

Fotoğraf 22: Mimar Sinan Mahallesi'nde Yeni Yapılmakta Olan ve Gecekondularla Tezat Oluşturan Şimşek Kent Villaları

Yayla Mahallesi'nde yapılar tersane bölgesine doğru bir gelişme göstermiş, 1993 yılında Evliya Çelebi Mahallesi Yayla Mahallesi'nden ayrılarak

yeni bir mahalle olmuştur. Batısında tersaneler bulunmaktadır. Tuzla'nın sembolü haline gelmiş olan içmeler bu mahallededir. Hatboyu Caddesi üzerinde yeni Belediye ve Kaymakamlık Binaları bulunmaktadır. E5 karayolu ile demiryolu arasında sanayi tesisleri yer almaktadır. Konut alanlarının çoğu kooperatif blokları şeklindedir. Belediye Binası'ndan sonra, Hatboyu Caddesi'ne paralel olarak site şeklindeki yerleşmeler göze çarpmaktadır. (Fotoğraf 23)

Fotoğraf 23: Hat Boyu Caddesinde Site Şeklindeki Konutlar

Evim Kent, Uyum Sitesi (1982), En Kalite Sitesi (1993), İç kesimlere doğru Kaymar Sitesi (1987), Huzur Sitesi (1990), Hayat Sitesi (1993), Gölkent Sitesi (1995) yapılmıştır. Tuzla Deresi mahallenin içinden geçmektedir. Derenin etrafında ise tarım alanları yer almaktadır (Fotoğraf 24).

Fotoğraf 24: Hatboyu Caddesi'nde Binaların Arasında Kalmış Tarım Alanları

Tuzla'daki en eski yerleşim alanlarından biride geçmişi 600 yıllık bir zamana uzanan Aydınlı Mahallesi'dir. Buraya Aydınogulları Beyliği'nden beş kardeşin yerleşmesiyle Aydınlı denilmeye başlandığı bilinmektedir. 1917 yılında yapılan ilkokul binası buranın eski bir yerleşim yeri olduğunu kanıtlamaktadır. (Fotoğraf 25)

Fotoğraf 25: Aydınlı Mahallesi'nde 1917'de Yapılan İlkokul Binası

Tuzla'nın kurulduğu merkezden (Postane ve Cami Mahalleleri) yani sahil kesiminden oldukça uzakta bulunmaktadır. Bu yüzden yıllarca tarım ve hayvancılıkla uğraşan bir yerleşim alanı olarak kalmıştır. Bugün hala Tuzla'da tarım ve hayvancılıkla uğraşan nüfusun en fazla olduğu mahalledir. Bunun nedeni; arazi olarak en geniş sınırlara sahip olması ile gelenek ve alışkanlıkların devam etmesidir. (Fotoğraf 26)

Fotoğraf 26: Aydınli Mahallesi'nin Merkezindeki Eski Konutlar

Aydınli Mahallesi son 15 yıl içinde büyük bir değışim ve gelişim sürecine girmiştir. (Fotoğraf 27)

Fotoğraf 27:Aydınlı Mahallesi'ndeki Yeni Yapılan Konutlar

1992 yılında Organize Deri Sanayi Aydınli Bölgesi'nde kurulmuştur. Daha sonra başka sanayi tesisleri de bölgeye gelmiştir. Kimya Organize Sanayi, Boya ve Vernikçiler sanayi gibi büyük sanayi bölgeleri Aydınli Mahallesi'nde yer almaktadır. Böylece Aydınli Mahallesi büyük sanayi tesislerinin yer aldığı bir yerleşim alanı haline gelmiştir. Hızlı bir yapılaşmanın gözlemlendiği yerleşme organize sanayi tesislerinde çalışan işçilerin en yoğun olduğu mahalle olmasıyla dikkati çeker. Halkın çoğunluğu Tunceli, Muş ve Bingöl'den gelenler oluşturur. Yerli halkı ise azınlıkta olup, bir kısmı tarımla uğraşmakta bir kısmı ise işçi olarak çalışmaktadır. Sanayi tesislerinde Orhanlı ve Pendik'ten de oldukça fazla sayıda işçi gelip çalışmaktadır. Sanayi tesislerinde çalışmaya gelen işçilerin Aydınli Mahallesi'ne yerleşmesi nüfusun büyük oranda artmasına neden olmuştur. Ancak hızlı nüfuslanma beraberinde gecekondulaşmayı (kaçak yapılaşmayı) da getirmiştir. Bugün Tuzla'da kaçak yapıların en fazla olduğu mahalleler Aydınli ve Şifa Mahalleleridir. Belediye kaçak yapılar üzerinde yoğun çalışmalar yapmış ve hala bu alanda çalışmalarına devam etmektedir. Özellikle E5 üzerindeki çarpık mahallelerin dönüşüm projesi (5000 konutluk Aydınli Dönüşüm

Projesi) konusunda TOKİ-İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığı arasında gerekli çalışmalar yapılmış olup, 5000 adet konut yapımına yönelik protokol imzalanmıştır. Bunun yanısıra, Şifa-Mimar Sinan Mahallesi Dönüşüm Projesi, Aydıntepe-İçmeler Mahallesi Dönüşüm Projesi, Tarihi Tuzla Değişim - Dönüşüm Projesi çalışmaları sürdürülmektedir. Aydınli Mahallesi'nde konutların çoğunun apartman biçiminde yapılmış binalar olduğu gözlenmektedir. Yapı Kooperatiflerine rastlanmamaktadır. Kooperatif Alanları daha çok E5'in altındaki bölgede yer almaktadır. Tuzla genelinde konutların çoğu müteahhitler tarafından yapılmıştır. (Tablo 3)

Tablo 3: Tuzla'daki Binaların Kim Tarafından Yapıldığı (D.İ.E. 2000)

Özel	1295
Kamu	556
Yapı Kooperatifi	1127
Yabancı Ülke	24
Bilinmeyen	66
Toplam	14727

Tuzla'da kooperatifler en fazla olarak 1994-2001 yılları arasında yapılmıştır. Yayla, İstasyon ve Evliya Çelebi bu sitelerin en fazla olduğu mahallelerdir. Bu sitelerde daha çok orta gelir grubuna ait kişiler oturmaktadır. Tuzla'da yaşayanların gelir grubuna göre mahalleri sınıflandıracak olursak; en üst gelir düzeyine sahip olan kişilerin Postane ve Cami Mahallesi'nde oturduğunu söyleyebiliriz. İstasyon, Yayla, Aydıntepe ve Evliya Çelebi Mahallelerinde orta gelir grubuna ait kişiler oturmaktadır. İçmeler, Aydınli, Şifa ve Mimar Sinan Mahallelerinde ise daha çok alt gelir grubuna ait kişiler yaşamaktadır. Bu yüzden E5'in alt kısmı ile üst kısmındaki yerleşmeler her yönden birbirinden farklı bir görüntü oluşturmaktadır. E5'in üst kısmında cadde ve sokaklar belli bir plandan yoksun gelişigüzel dağılmış, konutlar geniş saha üzerine serpişmiş ve oldukça gevşek bir yerleşme dokusu meydana getirmiştir. E5'in alt kısmında yollar daha planlı bir şekilde yapılmış olup konutlar bu yollara paralel olarak daha düzenli bir dağılım göstermiştir.

Tuzla'nın mekansal gelişiminde en hızlı değişim 1980-2000 yılları arasında yaşanmıştır. (Tablo 4) 1980'li yıllarda tersane ve askeri okulların gelişi, 1990'lı yıllarda Organize Deri Sanayi ve diğer sanayi tesislerinin buraya taşınması bu gelişmeyi sağlayan unsurlardır.

Tablo 4: Binaların Bitiş Yılı (D.İ.E. 2000)

1929	112
1930-1939	15
1940-1949	56
1950-1959	141
1960-1969	389
1970-1979	1582
1980-1989	4605
1990-2000	7588
Bilinmeyen	239
Toplam	14727

İKİNCİ BÖLÜM

2. TUZLA'NIN EKONOMİK KULLANIM ALANLARI

2.1. SANAYİ ALANLARI

Tuzla'nın mekansal kullanımında sanayi alanları oldukça geniş yer kaplamaktadır. Bunlardan Tuzla'nın fonksiyonel özelliği üzerinde, etkinlik derecesi gittikçe artan sanayi fonksiyonu ile ilgili olanlar özellikle 1980-1985 yıllarında itibaren büyük bir gelişme potansiyeli göstermiştir.

1970 yılından önce Tuzla'da porselen, madeni eşya, montaj ve cam sanayileri ve bu kollarda faaliyette bulunan 6 tesis bulunmaktaydı. Montaj sanayi ile ilgili olanlar; Türk Otomotiv Endüstrisi, Verdi Limited Şirketi Jeep Montaj Fabrikası. Madeni Eşya Sanayi ile ilgili alanlar: Arçelik Montaj ve Pimaş. Cam Sanayi ile ilgili olanlar: Çayırova Cam Fabrikası. Porselen ve Seramik Sanayi: Tuzla İstanbul Porselen Sanayi A.Ş.dir. Bu fabrikalar Tuzla'ya dağınık yerleşmişlerdir. Hepsinin ortak özelliği ulaşım yollarına özellikle demiryoluna yakın olarak kurulmuş olmalarıdır. Bu 6 tesiste toplam 5048 kişi çalışmaktaydı. (Erülgen N., 1968-1969)

Yine bu yıllarda Tuzla'da dağınık olarak yerleşmiş bu fabrikaların dışında ev imalat sanayide küçük çapta da olsa yapılmaktadır. Evlerde bulunan ilkel el tezgahlarında kazak, çorap, hırka ve kilim dokunmaktadır. Daha sonraları ise halıcılık kursu açılarak halı dokumacılığı yapılmıştır.

1970 yılından sonra Tuzla'da bulunan sanayi tesislerinin sayısı artmaya başlamıştır. Özellikle 1980 yılında tersanenin buraya taşınması, beraberinde birçok yan sanayi tesisinin de burada kurulmasını sağlamıştır. 1970 yılı öncesinde mevcut sanayi kuruluşları 5048 kişiye iş imkanı

sağlarken, bugün Tuzla birçok sanayi kuruluşunun toplandığı bir yer olarak çok daha fazla kişiye iş imkanı sağlamaktadır.

Günümüzde Tuzla nüfusunu belli bir iş ve meslek grubuna göre ayırmak mümkün değildir. Fabrika ve ticarethanelerdeki işçiler, tarım ve hayvancılıkla uğraşanlar hizmet sektöründe çalışanlar ve diğer serbest meslek sahipleri ilçe nüfusunu oluşturmaktadır. Bunun yanında askeri subay lojmanlarında meskun subay, astsubay ve aileleri nüfusun diğer bir kesimini oluşturmaktadır. (Tablo 5)

Tablo 5: D.S.İ. 200 Genel Nüfus Sayımına Göre Yapılan İş ve Cinsiyete Göre İstihdam Edilen Nüfus

Meslek Türü	Erkek	Kadın
İlmi ve teknik elemanlar, serbest meslek sahipleri ve bunlarla ilgili diğer meslekler.	1801	885
Müteşebbisler, direktörler ve üst kademe yöneticileri	536	65
İdari personel ve benzeri çalışanlar	1660	1534
Ticaret ve satış personeli	2343	411
Hizmet işlerinde çalışanlar	2685	638
Tarım hayvancılık, ormancılık balıkçılık ve avcılık işlerinde çalışanlar	472	94
Tarım dışı üretim faaliyetlerinde çalışanlar ve ulaştırma makinaları kullananlar	19057	1548
Bilinmeyen	34	3
Toplam / 33766	28588	5178

Tabloda da görüldüğü gibi Tuzla'da çalışan nüfusun büyük bir kısmını tarım dışı üretim faaliyetlerinde çalışanlar yani sanayi tesislerinde çalışanlar oluşturmaktadır. Tuzla'nın sanayi alanları içinde en büyük payı Gemi İnşa Sanayi ve Organize Deri Sanayi oluşturmaktadır. En fazla işçiye bu iki sektörde rastlanmaktadır. D.İ.E. 2003 yılı verilerine göre sanayi sayımında Tuzla'da 4473 müessese tesit edilmiştir.

2.1.1. Gemi İnşa Sanayi - Tersaneler

1969 yılında tersanelerin Tuzla bölgesinde toplanılmasına karar verilmiş ve en uygun yer olarak Tuzla İçmeler Koyu seçilmiştir. 22.09.1969 tarih ve 6/12421 sayılı Bakanlar Kurulu kararı ile 1980 yılında İstanbul Boğazı'nı ve Haliç'i sanayiden arındırmak amacıyla buradaki tersaneler kapatılarak, tersane sahiplerine Tuzla bölgesinde yer verilmiştir. Böylece özel sektör tarafından Tuzla Aydınli Koyu'nda 25 adet tersane kurulmasına karar verilmiştir. Tersanelerle birlikte Haliç'teki ahşap tekne yapımcıları ve kızakçılar birer kooperatif haline getirilerek Tuzla'ya nakledilmişlerdir. 1980 yılında tersane kurma faaliyetlerine başlayan tersaneciler deniz ticaretini ve sanayisini geliştirme politikasına uygun olarak yeni gemi inşaatlarına başlamışlardır. 1980-1983 yılları arasında 120 adet yeni gemi inşa edilmiş böylece Akdeniz Deniz Ticareti ülkemizin eline geçmiştir.

Türkiye Özel Sektör Tersanecileri Tuzla Aydınli Koyu'ndaki tersaneleri ile diğer tersanelerini çıplak bir arazi halinden çok kısa zamanda her yönden mükemmel işlevi olan; toplam 6300 m iskele ve rıhtım uzunluğu ile 250.000 m² kapalı alanı 270 tondan 100.000 tona kadar kaldırma kapasiteli 11 adet havuzu, 2000 tona kadar kaldırma kapasiteli yüver vinçleri olan modern ve çağdaş tersaneler haline getirmişlerdir.

Türkiye Özel Sektör Tersanecileri, kurmuş oldukları Birlik (GİSBİR) bünyesinde yeni atılımlar yaparak 1995 yılında Gemi İnşa Sanayi Anonim Şirketi (GİSAŞ)'ni oluşturmuşlardır. Bu şirketin bünyesinde tersanelerin ihtiyacı olan, kılavuzluk ve römorkörcülük hizmetlerini vermekte, 200 m rıhtım boyu ve 10 m su derinliği olan yükleme ve boşaltma iskelesini kullanarak, gemi inşa alt yapı malzemelerini sağlamaktadır. (Gemi İnşa Sanayiciler Katalogu, 2002) Bugün Tuzla'da özel sektöre ait 39 adet tersane bulunmaktadır. (Fotoğraf 28)

Fotoğraf 28: Tersane Bölgesi'nin Genel Görüntüsü

2.1.2. Organize Deri Sanayi Bölgesi

1992 yılında Kazlıçeşme'de bulunan deri fabrikaları Aydınli Mahallesi'ndeki Deri Organize Sanayi Tesislerine taşınmıştır. İstanbul Deri Organize Sanayi Bölgesi alan bakımından Türkiye'nin en büyük organize sanayi bölgesidir. 7.000.000 m² alan üzerine kurulu bölgede 496 deri ve yan sanayi firması faaliyet göstermektedir. Tuzla İlçesi'nin Aydınli ve Orhanlı Beldeleri arasında bulunan bölge, E5 Karayolu'na 6,5 km bir yol ile Aydınli-İçmeler kavşağına bağlanmaktadır, Bölge, İstanbul Deri ve Endüstri Serbest Bölgesi'ni de içinde barındırmaktadır.

Bölge'nin TEM otoyoluna da Şekerpınar kavşağından girişi bulunmaktadır. Şekerpınar kavşağı ile bölgeye olan bağlantı yol 2 km'dir. Bölge içi 17 km, bölge dışı 2 km uzunluğunda yol bulunmaktadır. Bu yolların tamamı yapılmış ve asfalt kaplanmıştır ve bölge içine 10 km'lik stabilize servis yolu yapılmıştır. Bölgenin arıtma tesisi, en son teknolojiye göre yapılmıştır. Deri debagatinde kullanılan krom ayrıştırılarak, sanayi de yeniden kullanılacak şekilde geri kazanılması tesisin en önemli özelliklerinden biridir. Tesis teknik ifade ile "tam arıtma" niteliği taşır. Deri sanayi atık suları fiziksel, kimyasal ve biyolojik metodlarla tam olarak arıtılır. Tesisin kapasitesi 36.000 m³/gün'dür. Bölge'deki üretim tek vardiya çalışması halinde 600 ton/gün olacağı hesap edilmektedir. 2 vardiya çalışması halinde kapasite 200 ton/gün olabilecektir. Türkiye'nin toplam deri üretim miktarının 600 ton/gün olduğu düşünüldüğünde tesisin önemi ve büyüklüğü ortaya çıkmaktadır.

2.1.3. Mermerciler Organize Sanayi Bölgesi

72 hektarlık alana kurulmuştur. Mermerciler Organize Sanayi Bölgesi'nde mermer sektörünün yanı sıra; gıda, makine, plastik, kimya, oto yan sanayi, inşaat, basım sanayi, elektronik sanayi, metal, ambalaj, demirçelik, mermer, granit, ağaç sanayi ve lojistik sektöründen toplam 83

firma faaliyet göstermektedir. 2800 işçinin çalıştığı bölge Tuzla-Aydınlı TEM Yanyol caddesi üzerinde bulunmaktadır.

2.1.4. Boya ve Vernik Organize Sanayi Bölgesi

2000 yılında Tuzla Belediyesi, İstanbul İli Özel İdaresi, İstanbul Ticaret Odası ve S.S. Boya Vernik Kooperatifi Üyeleri tarafından kurulmuştur. 511.000 m² alanda 102 fabrika parseli bulunmaktadır. Özellikle yabancı sermayenin büyük ilgi gösterdiği bölgede 1500 kişi istihdam edilmektedir.

2.1.5. İstanbul Tuzla Organize Sanayi Bölgesi

İstanbul Tuzla Organize Sanayi Bölgesi 2000 yılında Tuzla-Tepeören sınırları içinde kurulmuştur. Etrafında Maret, Isuzu, Honda, Boya ve Vernikçiler OSB, Mermerciler OSB ve Kimyacılar OSB bulunmaktadır. 1500 m² ile 12000 m² arasında büyüklüklerde toplam 200 adet sanayi parselinden oluşmakta olup 450.000 m² sanayi 150.000 m² yol ve yeşil alanlarıyla toplam 600.000 m²'lik bir alana sahiptir. Bölgede kalıpcılık, makine ve plastik sektöründe 1 yabancı sermayeli toplam 9 firma faaliyet göstermektedir.

2.1.6. Tuzla Serbest Bölgesi

İstanbul Deri ve Endüstri Serbest Bölgesi 1995 yılında Tuzla Orhanlı'da kurulmuştur. 200.000 m² alan üzerine kurulu serbest bölgede 79'u yabancı sermayeli 500 firma yer almaktadır. Bölge E5 / Tem bağlantı otoyoluna 2 km, Sabiha Gökçen Havalimanı'na 5 km, Gebze Limanı'na 12 km ve Haydarpaşa Limanı'na 40 km uzaklıkta bulunmaktadır.

2.1.7. İstanbul Tuzla Kimya Sanayicileri Organize Sanayi Bölgesi

2001 yılında Tuzla Tepeören'de 742 dönümlük arsa üzerine kurulmuştur. 1000 kişinin çalıştığı bölgede 100'den fazla firma faaliyet göstermektedir.

Bu sanayi bölgelerinin dışında Tuzla'da dağınık yerleşmiş birçok küçük ve büyük ölçekli sanayi kuruluşları yer almaktadır. Bu sanayi kuruluşlarını mahalleler bazında ayırırsak şöyle bir dağılım ortaya çıkmaktadır.

Şifa Mahallesi'nde; Arçelik, Eczacıbaşı, İzka Kablo Metal A.Ş., Bessan Besin Sanayi A.Ş., Renomais, Alcatel ve Fiskobirlik Fabrikaları E5 Karayolunun sağında ve solunda yer alır.

İstasyon Mahallesi'nde; Altaş El Aletleri Dövme Çelik Atlas Copca Makinaları, ABB Alamsaş Ağır Sanayi, Camış Ambalaj Sanayi, Kartenbach Şemsiye Sanayi, Plastas Plastik Sanayi, Tokai Çakmak, Zatel Pres Döküm, Tadım Gıda, Hacıoğulları Beton ve Enka sanayi kuruluşları yer almaktadır. Bu fabrikalar E5 karayolu ile demiryolu arasında kurulmuşlardır. E5 karayolunun diğer tarafı askeri alanla sınırlanmıştır.

Yayla Mahallesi'nde; Assan Demir ve Tokar Yapı Endüstri Tesisleri E5 karayolu ile demiryolu arasında yer almaktadır. İSTON Büyükşehir Beton ve Boru Üretim Fabrikası da bulunmaktadır.

Aydınlı Mahallesi'nde; Bayramlar Ayakkabı, Erbi Yedek Parça, Karaoğulları Kereste Sanayi kuruluşları yer almaktadır. Aydınlı Yolu üzerinde Ismer A.Ş. (İstanbul Mezbaha ve Rendering Tesisleri) bulunmaktadır.

Aydıntepe Mahallesi'nde; Has Tekstil, Bahar Kereste, Ekstrans Uluslararası Nakliyat A.Ş. yer alan sanayi kuruluşlarıdır. Aydınli Yolu üzerinde Mes-Der Küçük Oto Sanayi Sitesi bulunmaktadır.

İçmeler Mahallesi'nde, Çukurova İş Makineleri ve Albimini Tekstil yer almaktadır. Evliya Çelebi Mahallesi'nde İstasyon Caddesi üzerinde GİPTAŞ Sanayi Sitesi dikkati çekmektedir. Tersanelerin üst kısmında da GEMDOK Sanayi sitesi kurulmuştur. (Fotoğraf 29)

Fotoğraf 29: Evliya Çelebi Mahallesi GEMDOK Sanayi Sitesi

Diğer bir ekonomik kullanım alanı olan depolama alanları Tuzla'da bulunmamaktadır.

2.2. TİCARETHANELER

Tuzla'da ticarethaneler karayolu ulaşım sistemlerinin dağılımına paralellik gösterecek biçimde bir dağılışı göstermektedir. Tuzla'nın içerisinde yer alan büyük caddeler ticarethanelerin de yoğun olduğu alanlardır.

Şehirde ticarethanelerin tarihine baktığımızda; Tuzla'nın nüvesini teşkil eden Postane Mahallesi'nde çarşının bulunduğu kısım dikkati çeker. Rıhtımda karşılıklı iki sıra halinde dizilen dükkanlar çarşayı meydana getirmekteydi. İki katlı olan binaların üst katları konut olarak kullanılmaktaydı. Dükkanların çoğu bakkal dükkanlarıydı ve bu dükkanlar her türlü ihtiyaca cevap verebilecek durumdaydı. Diğer dükkanlar kasap, giyim, tuhafiyecilik, nalbur, balıkçılar, lokantalar gibi zaruri ihtiyaçlara yönelik küçük ticarethaneler şeklindedir. Sanayi tesislerinin ve tersanenin Tuzla'ya gelmesiyle nüfus artmaya başlayınca, yerleşim yerlerine paralel olarak dükkan sayısı da artmaya başlamıştır.

Bugün Tuzla'da Postane ve Cami Mahallesi'nde, doğu-batı yönde uzanan Cumhuriyet Caddesi ile ona paralel uzanan Atatürk Caddesi, Cami Mahallesi ve İstasyon Mahallesi boyunca uzanan İstasyon Caddesi (bu cadde üzerinde özellikle bankalar yoğunluktadır), Yayla Mahallesi ve Evliya Çelebi Mahallesi arasında kuzey-güney doğrultulu uzanan Şinasi Dural Caddesi yine Yayla Mahallesinde Fevzi Çakmak Caddesi E5 karayolunun alt kısmında ticarethanelerin yoğun olduğu caddelerdir. E5 karayolunun üst tarafından yer alan mahallelerde ise İçmeler Mahallesi'nde Ankara Caddesi, Aydıntepe Mahallesi'nde 100. yıl caddesi, Şifa Mahallesi'nde Hürriyet Caddesi, Şifa ve Mimar Sinan Mahalleleri arasında kuzey-güney doğrultulu uzanan Emiroğlu Caddesi ile Aydınlı Mahallesi'ndeki Atatürk Caddesi ticarethanelerin yoğun olduğu caddelerdir.

Ticaret alanını meydana getiren caddelerin her iki tarafında yoğunlaşmış olan işyerleri genellikle binaların alt katlarında yer almaktadır. Yani konut alanları ile ticarethane alanları iç içe bulunmaktadır. (Fotoğraf 30)

Fotoğraf 30: Tuzla'da Binaların Altında Bulunan İşyerlerine Örnek

Şehirde yer alan ticarethaneler sundukları mamul mallar açısından incelendiğinde, genelde günlük ve periyodik gereksime yanıt veren dükkanların çoğunlukta olduğu gözlenir. Ayrıca dayanıklı tüketim malları, makine aksamı oto yedek parça inşaat malzemesi gibi uzun vadeli gereksime hizmet veren dükkanlar, giyim, tuhafiyeye, kuaför, banka şubeleri, eczaneler ve farklı meslek gruplarına yönelik bürolar (doktor, avukat, emlak bürolar vb.) geniş bir yayılım gösterir. Genellikle caddeler üzerinde, şeritsel bir yayılım gösteren işyerleri arasında büyükşehirlerde gözlenen ve her türlü gereksime yönelik hizmet veren, çok katlı olarak inşa edilmiş süpermarket ve alışveriş merkezlerine rastlanmaz. Yine dükkanların birarada bulunduğu, işhanı ve pasajlarında sayısı birkaç taneyi geçmez. Tuzla merkezinde Kalekapı'da bulunan işhanı bunlardan bir tanesidir.

Tuzla balıkçıların, restoran ve köftecilerin fazla olduğu bir yerleşim alanıdır. Özellikle köfteci ve balıkçılarıyla ün yapmıştır. Burada bulunan köfteci ve balıkçılar haftasonları İstanbullular tarafından oldukça rağbet görmektedir. Restoran, köfteci ve balıkçılar daha çok sahil kesiminde

sıralanmıştır. Manastır Yolu, Cumhuriyet Caddesi ve Ahmet Kılıç Bulvarı yoğun olarak bulundukları yerlerdir. Mercan kesiminde bulunan balık restoranları da oldukça ünlüdür ve gününbirlik ziyaretçilerin uğrak yerlerindendir.

2.3. TARIM ALANLARI, HAYVANCILIK VE BALIKÇILIK

Tarihsel süreç içerisinde Tuzla'da tarım faaliyetlerini değerlendirecek olursak; sanayi tesislerinin Tuzla'ya gelmesinden önce halkın en önemli geçim kaynağı olduğunu söyleyebiliriz. Önceleri burada oturan Rumlar bütün ziraati yapıyorlardı, daha sonraları gelen göçmenler ise bağcılığa önem vermişlerdir. Arazinin darlığı sebebiyle halk, az masrafla çok kazanma gayesiyle sebzeçiliğe, az miktarda da meyveciliğe önem vermiştir. Özellikle enginar yetiştiriciliği Tuzla'da uzun yıllar önemli olmuştur, daha sonraları yetiştirilmesi giderek azalmıştır. Bunun dışında hemen hemen her türlü sebze yetiştirilmiştir. Yetiştirilen sebzeler Tuzla'nın kendi ihtiyacını karşıladığı gibi, İstanbul'a da satılmıştır.

Sanayi tesislerinin ve tersanenin Tuzla'ya gelmesinden sonra tarım faaliyetleri önemini yitirmeye başlamıştır. Halkın büyük çoğunluğu açılan fabrikalarda çalışmaya başladığından, tarımla uğraşanların sayısı giderek azalmıştır.

Bugün Tuzla'da tarım en fazla olarak Aydınlı Mahallesi'nde, Orhanlı ve Tepeören'de yapılmaktadır. E5 karayolunun alt kısmında da tarım alanları dağınık bir şekilde bulunmaktadır. Tarım alanları ile konutların iç içe olması dikkat çekicidir. Özellikle Rauf Orbay Caddesi ile Kamil Abdüş Gölü arasında kalan alan boydan boya tarım alanıdır. (Fotoğraf 31) Tahaffuzhane Caddesi'nde, Belediye Çay Bahçesi'nin arkasındaki alanda, Cami Mahallesi'nde Papaz Çeşme Yolu'nun sağında ve solunda yer yer, tarım alanları mevcuttur. İstasyon Caddesi'nin sağında ve solunda yine küçük tarım alanları göze çarpar. İstasyon Mahallesi'nin Çiçekçiler Caddesi'nde siteler

arasında kalan kısımlar tarım alanı olarak kullanılmaktadır. Yayla Mahallesi'nde, Kazım Karabekir Caddesi'nin Hatboyu Caddesi'yle birleştiği alanda ve Tuzla Deresi'nin alt kısımları ile Evliya Çelebi Mahallesi'yle Yayla Mahallesinin sınır alanları yine tarım alanı olarak kullanılmaktadır. Tuzla'da mevcut tarım alanlarında sebze ekimi yapılır. E5 karayolunun üst kesiminde özellikle bamyı tarımı önemlidir. Bunun yanında fasulye, salatalık, biber, patlıcan, havuç, domates, enginar, bakla ve kabak yetiştirilmektedir. Tuzla merkezde bulunan tarım alanlarında daha çok kıvırcık, marul, maydanoz, dereotu, ıspanak, biber taze soğan, domates, ve salatalık yetiştirilmektedir. Tarım alanları ile site alanlarının iç içe olması ise şehirselleşme mekan kullanımı bakımından oldukça dikkat çekicidir.

Fotoğraf 31: Rauf Orbay Caddesi Üzerindeki Tarım Alanları

Hayvancılık eski dönemlerle kıyaslanamayacak kadar azalmıştır. Tuzla'da eksiden büyük ve küçükbaş hayvan yetiştiriciliği yapıyordu. Büyükbaş hayvanlardan en çok sığır ve at beslenirken, küçükbaş hayvanlardan koyun beslenmekteydi. Ancak Piyade Okulu'nun geniş çayırları işgal etmesi koyun yetiştiriciliğini olumsuz etkilemiştir. Kümes hayvancılığına

ise çok önem verilmemiş sadece kendi ihtiyaçlarını karşılayacak kadar, az miktarda yapılmıştır.

Bugün Tuzla'da hayvancılık Aydınli Mahallesi'nde yapılmaktadır. Az olmakla birlikte yine burada tavukçuluk ve arıcılık da yapılmaktadır.

Balıkçılık Tuzla'da eski bir geçim kaynağı ve gelenektir. Osmanlı döneminde Tuzla küçük bir balıkçı köyüydü. Bu özelliğini uzun yıllar sürdürdü. Lozan Antlaşması gereği buraya gelen Türkler balıkçılığı bilmediklerinden önemini kaybederse daha sonraları tekrar önem kazanmıştır.

Tuzla Gölü bulunduğu yer özelliği itibariyle Marmara Denizi'nin balık deposu halindeydi. Uzun yıllar gölde özellikle kefal balığı yetiştiriciliği yapılmıştır. Daha sonraları tersanelerin yapılmasıyla gölün deniz bağlantısının kesilmesi ve diğer olumsuz çevresel faktörler gölün bu özelliğini kaybetmesine neden olmuştur.

Bugün Tuzla'da 130 civarında balıkçı aile yaşamaktadır. Her akşam ve sabah teknelerle Tuzla açıklarında balık avlamaya çıkılmaktadır. Balıkçılık geçim kaynağı olarak yapıldığı gibi, hobi olarak da yapılmaktadır.

Tuzla'da balıkçılığın tekrar gelişmesi belediyenin projeleri arasında bulunmaktadır. İlk adım olarak balıkçılar için prefabrik koranak yapılmıştır. Tekne barınağı için sahil düzenleme projesinin devamının sağlanması 2005 yılı Büyükşehir yatırım programına alınmış bulunmaktadır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. TUZLA'NIN DİĞER KULLANIM ALANLARI

3.1. EĞİTİM ALANLARI

1960'lı yıllardan önce Tuzla nüfusunun büyük bir bölümü ziraatle uğraşmaktadır. Bu yüzden de okuma yazma bilen nüfus fazla değildir. Ancak 1960 yılından sonra kurulan fabrikalar, sosyal ve ekonomik alanda olduğu gibi kültürel alanda da değişme ve gelişmeye neden olmuştur. 1962'de Porselen Fabrikasına işçi alabilmek için okuma yazma bilmek şart koşulduğundan dolayı okulda açılan gece kursları çok faydalı olmuş, okur yazar sayısı artmıştır. O yıllarda Tuzla'da tek bir okul bulunmaktadır. Bu okul 1958 yılında ilkokul olarak kurulmuştur. Bu tarihten önce deniz kenarında, Rumlardan kalma bahçesiz dört dershaneli binada sıkışık bir şekilde iki öğretmenle idare edilen bir okul bulunmaktaydı. Bu bina 1902'de Rumlar tarafından yapılmıştır. Bina Cumhuriyet devrine kadar okul olarak kullanılmıştır. 1876-1904 arası mahalle mektebi olarak kullanılmış, 1904'te Maarif Nezareti okula öğretmen gönderince okul maarif okulu olmuştur. 1912'ye kadar bina okul olarak kullanılmış, ancak daha sonra belediye binası olarak faaliyet göstermiştir. 1958 yapılan ilkokul, 1900 yılında Tuzla'nın uğradığı yangın felaketinde yanan eski okulun yerine inşa edilmiştir.

Bugün Tuzla, kültürel alanda oldukça iyi bir durumdadır. İlçede bulunan okullar, kapasite olarak ihtiyaca cevap verecek seviyede bulunmaktadır. (Tablo 6)

Tablo 6: Okur Yazarlık Durumu (D.İ.E. 200 Genel Nüfus Sayımı)

Okuma Yazma Bilmeyen		Okuma Yazma Bilen	
Erkek	Kadın	Erkek	Kadın
1567	5409	50202	38703

Tuzla'da bulunan eğitim alanları, ihtiyaçlar doğrultusunda ilçenin çeşitli mahallelerinde yer almaktadır. İlçede 23 ilköğretim okulu, 10 lise, 1 üniversite, 1 yüksek okul ve özel eğitim kurumu bulunmaktadır. K.K.K. Piyade Okulu ve Deniz Harp Okulu gibi sadece Tuzla için değil, ülkemiz için de çok önemli okullar da burada yer almaktadır.

3.1.1. K.K.K. Piyade Okulu

Piyade Okulu 5 Kasım 1905 tarihinde Şevket Mahmut Paşa'nın Harbiye Nazırlığı zamanında İstanbul Maltepe'de kurulmuştur. İlk adı Piyade Endaht Mektebi (Piyade Atış Okulu)dir. Okul 1910 yılında İstanbul Soğanlık'a taşınmış 1914 yılına kadar burada faaliyetini sürdürmüştür. 1914-1918 yıllarında, 1. Dünya Savaşı süresince talimgah olarak Yedek Subay adaylarını yetiştirmiştir. 1919 yılında kapatılmış ve 1923 yılına kadar kapalı kalmıştır. 1923 yılında İstanbul'da yeniden faaliyete başlamıştır. 1928 yılında ise Piyade Atış Mektebi adıyla Meslek Okulu haline getirilmiştir. Piyade Atış Mektebi 1941 yılında Çankırı'ya intikal etmiş ve 1961 yılına kadar burada eğitimini sürdürmüştür. Piyade okulu 14 Haziran 1961 tarihinde İstanbul Tuzla'ya intikal ederek bugün bulunduğu kışlada eğitim ve öğretim faaliyetlerine başlamıştır. 1961 yılına kadar eğitim ve öğretimini Ankara'da ayrı olarak sürdürmekte olan Piyade Yedek Subay okulu 2 Ekim 1961'de Piyade Okulunun organik kuruluşuna girmiştir. Bu suretle Piyade Okulu, Piyade Sınıfı Subay ve Astsubaylarının tamamına öğretim ve eğitim veren okul haline gelmiştir.

Piyade Okulu Tuzla'nın İstasyon Mahallesi'nin sınırları içinde yer almaktadır. Okulun toplam 15.800 dönüm arazisi mevcut bulunmaktadır. Okulun ana unsurları tek bir kışla içerisinde. Özel eğitim merkezi komutanlığı ile Poligon bölümü görevi ve özellikleri nedeniyle ana kışla dışında iskan edilmişlerdir. Piyade Okulu'nun lojmanları kendi bünyesindedir. Lojmanları 27 tane 5-6 katlı binadan oluşmaktadır.

3.1.2. Deniz Harp Okulu

Okulun Tuzla'daki tesisleri 31 Ağustos 1985 tarihinde hizmete açılmıştır. Tuz Burnu Yarımadası üzerinde 750 dönümlük bir arazi üzerine kurulmuştur. 500 m kara sınırı 4800 m deniz kıyısı bulunmaktadır. Okul 1773 tarihinde Kaptan-ı Derya Cezayirli Gazi Hasanpaşa tarafından Mühendishane-i Bahri Humayın adı ile Kasımpaşa Tersanesinde kurulmuştur. Tanzimat Devri okula çağdaş yenilikler getirmiştir. Okulun adı Mekteb-i Bahriye-i Şahane olarak değiştirilmiştir. 1851'de Heybeliada'ya nakledilen okul 1928 yılından itibaren Deniz Harp Okulu ve Deniz Lisesi adı altında eğitimi sürdürmüştür. Deniz Harp Okulu, değişen ve gelişen teknolojiye paralel olarak Tuzla'da inşaa edilen modern tesislerine taşınarak eğitim ve öğretim faaliyetlerine burada devam etmektedir. (Fotoğraf 32)

Fotoğraf 32: Tuzla'nın Askeri Alanlarından Deniz Harp Okulu

Deniz Harp Okulu lisans düzeyinde eğitim görmüş muvazzaf deniz subayı yetiştirmekle görevlidir. Deniz Harp Okulu mezunları yüzer birliklerin

su üstü gemilerini makina, güverte, seyirde vardiya subaylığı ile limanda nöbetçi subaylığı genel görevlerini yapacak ve kısa süreli görev öncesi kursları müteakip atanacakları branş subaylığı görevlerini yerine getirecek şekilde yetiştirmektedir. Seçtikleri dalda mühendislik düzeyi lisans eğitimi yapmaktadırlar. Akademik yıl içerisinde öğrencilerin teorik bilgileri uygulamasını yapmaktadırlar. Öğrenciler gemi ve deniz hayatına alışmak ve göreve hazırlamak amacıyla eğitim botları ve gemilerde eğitim yapmaktadır. 4.sınıf öğrencileri ise donanma gemilerinde staj yaparak, deniz eğitiminin yanısıra Türkiye'nin ve dünyanın önemli limanlarını tanıma olanağı bulunmaktadır. Lojman olarak kullanılan binalarda kendi sınırları içindedir. Lojman olarak yapılmış 22 adet bina bulunmaktadır.

3.1.3. İ.T.Ü. Denizcilik Fakültesi

1884 yılında kurulmuştur. Ülkemizin çok köklü eğitim kurumlarından biridir. 1992 tarihinde Denizcilik Yüksek Okulu iken çıkan bir yasayla Denizcilik Fakültesine dönüştürülmüştür. 1981 yılında Beşiktaş'tan Tuzla'ya taşınmıştır. Tuzla kordon boyu ile Esentepe arasında denize doğrudan sahili bulunan 66.142 m² alan üzerine kurulmuştur. 45 bağımsız yapıdan teşekkül etmektedir.

İ.T.Ü. Denizcilik Fakültesi Güverte ve Makine bölümleri ile lise sonrası dört yıllık lisans öğrenimi yapılan ve ayrıca deniz taşımacılığıyla ilgili ön lisans ve yüksek lisans programları bulunan İstanbul Teknik Üniversitesi'ne bağlıdır. Alanında ülkemizin tek fakültesi olması okulu çok önemli kılmaktadır. Fakültenin güverte bölümü mezunları önce Uzakyol Güverte Zabiti, denizde belli bir süre çalıştıktan sonra kaptan olurlar. Makine bölümü mezunları ise önce Uzakyol Makine Zabiti, belli bir deniz hizmetinden sonra Uzakyol Baş Mühendisi olurlar. Okulda meslekle ilgili birçok laboratuvarın yanında Deniz Araçları Kayıkhanesi, Radar, Similatör ve Deniz Güvenlik Eğitim Merkezi bulunmaktadır. Bu bölümlerde yalnız fakülte öğrencileri değil Türk deniz Ticaret Filosunda çalışan tüm gemi adamlarına da eğitim verilmektedir.

3.1.4. Sabancı Üniversitesi

Tuzla şehir merkezine 40 km uzaklıkta bulunmasına rağmen, şehre kazandırdığı fonksiyon nedeniyle diğer önemli bir üniversitede Sabancı Üniversitesi'dir. 1996 yılında açılan üniversite, 1 milyon 360 bin metrekare alana kurulu kampüste eğitim vermektedir. Üç fakülte olarak hizmet veren üniversitenin 210 öğretim görevlisi ve yaklaşık 2000 öğrencisinin bulunması Tuzla'nın eğitim fonksiyonu üzerinde önemli bir katkı sağlar.

3.1.5. Tuzla Anadolu Teknik Lisesi, Teknik Lise ve Endüstri Meslek Lisesi

Okul 1984 - 1985 Eğitim ve öğretim yılında Metal İşleri, Elektrik ve Motor bölümleriyle Tuzla Endüstri Meslek Lisesi adıyla öğretime açılmıştır. Üç yıl bu şekilde eğitimini sürdürdükten sonra 1987 yılından itibaren proje okuluna dönüştürülerek Metal İşleri ve Motor bölümleri kapatılmıştır. Endüstri Meslek Lisesi, Elektrik, Elektronik, Teknik Lise, Elektrik, Elektronik, Bilgisayar ve Anadolu Teknik Lisesi, Bilgisayar bölümleriyle eğitime açılmıştır. Okul atölye, laboratuvar, modern resim salonu ve görüntülü eğitim stüdyolarıyla oldukça donanımlı bir durum da bulunmaktadır.

Tuzla'da okulların dışında kültürel faaliyet alanı olarak; kütüphaneler Kültür Evi ve Kültür Merkezi bulunmaktadır.

Tuzla'da Şifa, İçmeler, Mimar Sinan ve Aydınlı Mahallesi'nde toplam 4 tane kütüphane bulunmaktadır.

Tuzla sahilinde Tuzla Belediyesi tarafından restore edilip hizmete sunulan Kültür Evi dikkat çekmektedir. Kültür Evi'nde ud, ney kursları, sergi, seminer, sohbet gibi programlar düzenlenmektedir.

Kültür Merkezi olarak, E5 İçmeler Köprüsü mevkiinde Aydınli Yolu üzerinde bulunan İdris Güllüce Kültür Merkezi hizmet vermektedir: kültür merkezi oldukça donanımlı ve modern bir binaya sahiptir. 460 kişilik döner sahneli tiyatro salonu, kütüphane, derslikler, fuaye alanları, 150 kişilik seminer ve konferans salonu, sinema fuayeleri, sanatçı odaları, sergi salonu, fast-food, kafeterya, kantin, bilgisayar odaları, müzik eğitim ve halk oyunları odaları, teknik ofisler ve 30 araçlık personel otoparkından oluşmaktadır.

3.2. RESMİ VE İDARİ FONKSİYON ALANLARI

Bütün küçük yerleşmelerde olduğu gibi Tuzla'da resmi ve idari fonksiyon alanları dağınık halde bulunmaktaydı. Ancak 2002 yılında Evliya Çelebi Hatboyu Caddesi'nde hizmete giren Kaymakamlık ve Belediye Binaları birçok idari birimi de bünyesinde toplamıştır.

Tuzla'nın ilk Belediye Binası 1961 yılında Cami Mahallesi'nde hizmete girmiştir. 1993 yılında Aydıntepe Mahallesi'nde faaliyet gösteren belediye 2002 yılında hizmete giren yeni ve modern binasına kavuşmuştur.

İlçe Özel İdare Müdürlüğü, İlçe Sivil Savunma Müdürlüğü, İlçe Nüfus Müdürlüğü, Tapu Sicil Müdürlüğü ve Kadastro Şefliği Kaymakamlık Binası'nda yer almaktadır.

Diğer resmi kuruluşlar Tuzla'nın en eski yerleşim yerleri olan Cami ve Postane Mahallelerinde bulunmaktadır. İlçe Emniyet Müdürlüğü; Cami Mahallesi'nde Şehitler caddesi üzerinde, İlçe Jandarma Komutanlığı; Aydınli Mahallesi'nde, İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü; Postane Mahallesi Mühendis Sokak'ta, Sağlık Grup Başkanlığı; Postane Mahallesi İstasyon Caddesi'nde, İlçe Müftülüğü; Cami Mahallesi Mimar Sinan Caddesi'nde, PTT Müdürlüğü; Postane Mahallesi Muhacir Sokak'ta, Vergi Dairesi Müdürlüğü; Cami Mahallesi Galipağa Sokak'ta, Tuzla Askerlik Şube Başkanlığı; Postane Mahallesi İstasyon Caddesi'nde, Adliye Binası; İstasyon Mahallesi İstasyon

Caddesi'nde ve İtfaiye; Aydın-tepe Mahallesi Cumhuriyet Caddesi'nde bulunmaktadır.

Devlet istatistik Enstitüsü 2000 yılı verilerine göre Tuzla'da 38 adet resmi bina bulunmaktadır. (Tablo 7)

Tablo 7: Tuzla'daki Binaların Kullanım Amacı (D.İ.E. 200)

Kullanım Amacı	Adet
Konut	11.134
Konut + Ticari	1805
Ticari	671
Sanayi	442
Eğitim-Kültür	92
Sağlık-Sosyal-Spor	120
Resmi Daire	38
Dini	35
Tarımsal	31
Diğer	296
Bilinmeyen	6

3.3. TURİZM VE REKREASYON ALANLARI

Tuzla'da bulunan turizm ve rekreasyon alanlarını birkaç başlık altında incelemek yerinde olacaktır. Tuzla'da bu bakımdan en önemli yer Tarihi Tuzla içmeleridir. Bir zamanlar Kuş Cenneti olan Kamil Abduş Gölü (Mercan Gölü), yine gölün hatta Tuzla'nın sembolü haline gelmiş sakız ağaçları turizm açısından önemli bir değer arz etmektedir. Tuzla'da gezi amaçlı turistik hareketler pek görülmemekle beraber, içme tesislerine özellikle yaz aylarında büyük bir akım olmaktadır. Ayrıca yazlık sayfiye evlerine gelen yazlıkçı geçici nüfus, özellikle yaz aylarında buraya canlılık getirmektedir.

Aydınlı Mahallesi'nde am Korusu içinde bulunan amlı Belde mevkii çevresinde yer alan özel villalar ile diğeri bir rekreasyonel alanı oluşturmaktadır.

Aydınlı Mahallesi'nin kuzeybatısında bulunan Hacet Deresi, kayalıklar arasından çıkan su ile çevresindeki ağaçlar nedeniyle özellikle yazın halkın rağbet ettiğı piknik alanları arasındadır.

Rekreasyonel kullanışlardan olan parklar ise Tuzla'da geniş bir yayılış gösterir. Bugün Tuzla'da bulunan park ve yeşil alan sayısı yeni yapılanlarla birlikte 48'e çıkarılmış bulunmaktadır. Özellikle sahilde bulunan denizin doldurulmasıyla kazanılan alan üzerinde oluşturulmuş sahil tesisleri; yürüyüş ve bisiklet yolları, kafeleri, tenis kortları ve futbol sahalarını da kapsayan 206.000 m² alan rekreasyonel amaca yönelik hizmet vermektedir. (Fotoğraf 33)

Fotoğraf 33: Tuzla'da Yeni Bir Rekreasyon Alanı Oluşturan Sahil Tesisleri

Tuzla sahili boyunca balıkçı, restoran ve köfteciler sıralanmıştır. Özellikle tuzla köftesi lezzetiyle ün yapmıştır. İstanbul'un çeşitli yerlerinden insanlar köfte yemek için Tuzla'ya gelmektedir. Balık restoranları da gününbirlik ziyaretçileri Tuzla'ya çeken faktörlerden birini teşkil etmektedir.

Tuzla'da bulunan askeri ve özel dinlenme kampları eskisi kadar olmasa da yazın sosyal bir canlılığa sebep olmaktadır. Tuzla önceleri İstanbul'un denize girilen sayfiye yeri durumundaydı. Bu yüzden burada birçok kamp yeri oluşturulmuştu. Kamplar Mercan denilen yerde kurulmuştur. Kampların üst kısmında devlet büyükleri ve zenginlere ait villalar bulunmaktadır.

1963 yılında kurulan 32 tane lojmana ek olarak çadır alanı bulunan, daha sonra İSKİ'ye devredilen İller Bankası Kampı günümüzde faal durumda değildir.

Yine 1963 yılında eğitim amaçlı olarak Amerikan Dershanesi kampı faaliyete geçmiştir. 12 tane, ranzalı lojmanı bulunan kampı da daha sonra kapanmıştır.

Piyade Okulu subay ve ailelerinin yazın dinlenmek ve denizden yararlanması için kurdukları Piyade Okulu Kampı ise hala faal durumdadır.

Eskiden kamp sakinlerinin ihtiyaçlarını, Tuzla esnafından karşılaması, Tuzla ekonomisine olumlu etki yaratmıştır. Bugün ise kapatılmış olan bu kamplar ve kirlenen deniz Tuzla için olumsuz bir durum yaratmaktadır. Tersanenin Tuzla'ya gelmesi ve diğer sanayi faaliyetleri deniz kirliliğine yol açmıştır. Bu yüzden Tuzla kıyılarında eskisi kadar denize girilmemektedir. Plaj olarak kullanılan alan yoktur. Ancak İ.T.Ü. Denizcilik Fakültesi'nden Deniz Harp Okulu'na kadar olan kıyı kesiminde yer yer denize girilmektedir. Tuzla'da denize girilen yerler eskiye kıyasla oldukça azalmış bulunmaktadır.

3.3.1. İçmeler

Tarihi Tuzla İçmeleri, Tuzla'nın turizmi açısından büyük önem taşımaktadır. Büyük İçme ve Küçük İçme olarak iki ayrı tesis bulunmaktadır. E5 karayolunun tersaneler çıkışından Tuzla'ya doğru 200 m ileride yolun solundaki Yayla-Tuzla yolu üzerinde 50 m mesafede Büyük İçmeler ve dinlenme tesisleri, yine bu yol üzerinde 250 m ileride yolun sağ tarafında ise küçük içmeler yer almaktadır. (Fotoğraf 34)

Fotoğraf 34: Tarihi Tuzla İçmeleri'nde Suyun ıktığı Yer

Doğanın derinliklerinden gelen bu suyun geçmişi Bizans dönemine kadar uzanmaktadır. Büyük Türk Seyyahı Evliya elebi (1611-1681) burayı ziyaret etmiş ve seyahatnamesinde buradan geniş bir şekilde bahsetmiştir:

"Evsaf-ı abu mşhil içme (Bağırsakları yumuşak tutan içme suyu)yıl boyunca İstanbul'dan vesair beldelerinden buraya binlerce adamlar birikip çadırlar kurarak bir saız-sur bir içi Nuş (sazlar alınıp neş'eler içinde suların içildiği) olur ki, kırk gün kırk gece sürer. Öyle Tfenk, Fişenk, şadımanlıkları

(eğlenceleri) olur ki, dillere tarif olunmaz. Ehl'i dert olup (hasta olup) Ahlad-ı faside marazına (bağırsak parazit hastalıkları) müptela olanlar burada günlerce içme suyundan nuş ederler (içme suyu içerler). Biemrullah (Allah'ın emri ile) kim istifra edip sarı, yeşil safra, sevda, ahat çıkarırlar ki adam (insan) rayiha-i habisesinden (pis kokusundan) helak (ölüm) mertebesine (katına) varır. Bazıları aşağısından safra, sevda, balgam, ahlat, kara balgam, gazbor, sirenme, nam, emraz-ı muhtelifiye (çeşitli kötü maddeler) çıkararak yeniden hayat bulur. Bazısında lateşbih (benzetmekten uzak olsun) tesbih tanesi dürülmüş şeyler çıkıp kırk ellişer boğum, bağırsak gibi çıkıları çalılara sererler. Gelip gidenler, temaşa ederler. (seyrederler) Acai-i hikmettir ki (garip olgular) bazı çıkıları yardıklarında içlerinden binlerce siyap başlı kurtlar, kelebek gibi haşarat çıkar." (cilt 2 sahife 61 Rabiil Evvel Gurreesi 1611)

Büyük ve küçük içme olarak iki ayrı su kaynağı bulunduğu İçmeler mevkiinde denize daha yakın ve toplam madensel tuzları daha çok olana Büyük içme denilir. Burada üzeri camekanla kapatılmış kaynağın çeşmesi suların toplandığı kubbeli yapının hemen yanındadır. Uzun yıllardan beri tanınan ve kullanılan bu iki kaynak su, soğuk ve minerallidir. Büyük içme-yüksek konsatrasyonlu, tuzlu sodyum klorürlü, magnezyumlu ve madensel tuz bakımından zengindir. Tuzu çok olduğu için vücuda alınır alınmaz etkisini gösterir. Geçtiği mide ve bağırsak yolundan su çeker. Küçük içme ise, hafif sodyum klorürlü bir sudur. Madensel tuzu az olduğu için organlardan geçerken çok su yüklenmez. Bu nedenle mide ve bağırsak üzerinde etkisi az olur. Buna karşılık vücuttan az miktarda maden çekerek bunları yükler. Böbreklerden süzerek dışarıya çıkartır. İçimi daha kolaydır. Bu kolaylık sayesinde çok su içmeyi gerektiren hastalıklarda daha faydalıdır. Bu sulardan banyo kürü ve içme kürü olarak faydalanılır. Banyo kürü olarak romatizmal hastalıklar, kireçlenme, jinekolojik hastalıklar ve şişmanlıkta yararlanılır. İçme kürü olarak mide ve bağırsak hastalıkları, diabette, şişmanlıkta, safra kesesi ve böbrek taşlarında kullanılır.

Bugünkü Tuzla içmeleri tesisleri Cumhuriyet idaresinin kuruluşundan sonra meydana getirilmiştir. Çünkü içmeler Osmanlı saltanatının son devirlerinde oldukça harap bir durumda bulunmaktaydı.

Tarihi bu kadar eskiye dayanan Tuzla İçmeleri'nin insan sağlığı için değerini anlayan Mustafa Kemal Atatürk'ün emri ve Bakanlar Kurulu'nun kararıyla 1927 yılında, 1500 dönümlük arazinin imtiyaz hakkı dört doktor ve bir iş adamanın kurduğu Anonim Şirkete verilmiştir.

Her alanda olduğu gibi, Atatürk bu alanda da eşsiz liderliğini ve öngörüsünü göstermiş ve uygulamaya geçerek, İstanbul Çapa Tıp Fakültesi'nde Tıbbi Ekoloji ve Hidroklimatoloji Kürsüsünün kurulması direktifini vererek, kürsünün çalışmalarıyla bu alanda önderlik etmesini arzu etmiştir.

1927 yılında 100.000 lira sermaye ile kurulan Tuzla İçmeleri günümüze kadar ulaşmıştır. Tuzla İçmeleri 1970'li yıllara kadar oldukça rağbet görmekteydi. İçmelere sıhhi tesislerle birlikte güzel bahçe ve parklar yapılmıştı. Denize çok yakın olan içmelerin güzel bir plajı bulunmaktaydı. Burası İstanbul'un adalara bakan müstesna sayfiye yerlerinden biri konumundaydı. Tesislere Türkiye'nin her yerinden çok miktara ziyaretçi gelirdi. Özellikle yaz mevsimi boyunca burası çok hareketli olurdu. İçmelerde 2 otel vardı. 2 otelde 70 oda bulunmaktaydı. İçmelere gelen ziyaretçi sayısı günde 600-700 kişiyi bulmaktaydı. Anadolu'dan gelip otellerde yer bulamayan ziyaretçiler Tuzla'daki evlerde pansiyon olarak kalırlardı. Bu da hem Tuzla halkı hem de esnafın çok işine yarardı.

Tuzlalı bahçıvanlar, sebze ve meyvelerini İstanbul'a götürmektense yakın olduğu için burada satmayı tercih ederlerdi. Ziyaretçilerde taze ve ucuz olduğu için sebze ve meyvelere rağbet gösterirlerdi. İçmeler bir bakıma Tuzla'nın pazar yeri haline gelirdi.

Tuzla ıçmeleri 1970 yılından itibaren iyi işletilmemiş ve yeni yatırımlar yapılmayarak ihmal edilmiştir. 1990 Kasım ayında Yönetim Kurulunun değışmesinden itibaren Tuzla ıçmeleri yeni ve modern çehresine kavuşmaya başlamıştır.

Yeni Yönetim Kurulu, bu kaynağın çağdaş ve bilimsel olarak halkın istifadesine sunmanın ilk adımını 1991 yılında atarak, ülkemizin bu eşsiz doğal zenginliğini koruma altına aldirmek için, Anıtlar Kuruluna bizzat müracaat ederek gerçekleştirmiştir. İkinci adımı, İstanbul Çapa Tıp Fakültesi'nde Tıbbi Ekoloji ve Hidroklimatoloji Kürsüsü ile temasa geçerek atmış ve üniversitenin de önemli tedavi özelliğı olan bu değerli kaynağı sağlık ve turizm sektörüne kazandırarak, ülke ekonomisine katkıda bulunmak arzusu, projeye büyük bir ivme kazandırmıştır.

Bu amaçla 1993 yılında Tıbbi Ekoloji ve Hidroklimatoloji Kürsüsü Laboratuvarlarında kaynak suyu analizleri yaptırılmış ve mineral yönünden zengin ve nötral mineral su olduğu bilimsel olarak belgelenmiştir. Aynı yıl Büyük Otele ek Balneo Terapi Bölümü inşa ettirilmiştir.

Üniversite ile müşterek çalışmalara 1994 yılında kaplıca kür kliniğı denemesi ile devam edilmiştir. Bu çalışmalar sonucunda, kaplıca suyunun romatizmal hastalıklar, kireçlenme ve adele zayıflığı gibi balneo terapi kür sonuçları değerlendirilmiştir. Değerlendirmeler sonucunda bu suyun iltihaplı romatizmaya iyi gelen dünyada ender sulardan biri olduğu tespit edilmiştir.

Tuzla ıçmeleri A.Ş. Yönetim Kurulu, gelecekte suyun maruz kalabileceğı tehlikeleri göz önüne alarak, T.C. Tabiat ve Kültür varlıklarını Koruma Kuruluna müracaat ile bu su toplama havzasının, sit alanı olmasını temin etmiştir.

1990 Kasım ayından itibaren tesislerde restore çalışmaları başlatılmıştır. Bu çalışmalarda Çapa Tıp Fakültesi Tıbbi Ekoloji ve

Hidroklimatoloji Ana Bilim Dalı Başkanlığından akademik destek ve danışmanlık alınmıştır. Birlikte yapılan çalışmaların sonucunda Tuzla İçmeleri Bütünleştirme ve Yeniden Değerlendirme Projesi uygulamaya konmuştur. Bu projedeki yatırım başlıkları, gelecek nesillerin istifadesine sunulmak üzere 250 yatak kapasiteli 4 yıldızlı Otel, Kaplıca ve İçme Kür Kliniği, Ekoloji ve Hidroklimatoloji Hastanesi, Maden Suyu Şişeleme Tesisi olarak tayin edilmiştir.

Bugün İçmelerde 70.000 m²'ik bir ormanlık arazi üzerinde kaplıcaların bulunduğu bir tesis yer almaktadır. Bu tesis 45 oda ve 85 yatak kapasitelidir. Halen tesise ilave odalar yapılarak kapasite attırılmaktadır. Tesiste içmeleri kür şeklinde uygulayanlar konaklamaktadır. Kürler 3 günlük, 7 günlük ve 21 günlük kürler şeklinde uygulanır. İçmelere en fazla gelen ziyaretçiler, günübirlik ziyaretçilerdir. En çok talep yaz aylarında gerçekleşir. Gelen kişilerin büyük çoğunluğu İstanbul'dandır.

Eskiden 600-700 kişiyi bulan ziyaretçi sayısı bugün sadece 30-40 kişiyle sınırlıdır.

İçmelere ulaşım kolaylıkla sağlanmaktadır. Tesisler E5 karayolunun 400 m güneyinde sahil yolu üzerindedir. Sabiha Gökçen Havalimanına 17 km mesafededir. Tren yolu ulaşımında Haydarpaşa-Gebze banliyo treni kullanılır. İçmeler İstasyonu'na 50 m mesafededir. Topkapı-Cevizlibağ, Kadıköy-Tuzla, Alt Bostancı - Tuzla otobüsleri ile Pendik - Tuzla minibüsleri İçmelerin önünden geçmektedir. Burayı günübirlik ziyaret edenler Tuzla'nın sahil kesiminde bulunan restoranlardan ve diğer tesislerden yararlanarak Tuzla'da hareketlilik meydana getirirler. Ama bu hareketlilik eskiyle kıyaslanamayacak kadar azdır. Ne yazık ki içmeler eskisi kadar rağbet görmemektedir.

3.3.2. Kamil Abduş Gölü (Tuzla Gölü)

Tuzla Gölü'ne birkaç isim takılmıştır. Gölün resmi adı Kamil Abduş Gölü'dür. İçinde yaşayan mercan balıklarından dolayı halk arasında Mercan Gölü ve Balık Gölü de denilmektedir.

"Abduş Gölü (Kamil Bey Gölü) Kocaeli Yarımadasının güneybatısı ile Tuzla Yarımadasının kuzey kısmında bulunmaktadır. Yapı olarak bir lagün gölüdür. Denizle arasında bir kıyı kordonu vardır. Göl bir dere ile beslendiği gibi özellikle lodos havalarda deniz gölü istila ederek, suların yükselmesine neden olur. Kamil Abduş isimli bir şahsın çiftliği içerisinde bulunduğu için "Kamil Bey" veya "Abduş Gölü" olarak isimlendirilir." (Aydın A., 1992)

"Tuzla Balık Gölü Tuzla yerleşim birimi içinde İstanbul kent merkezine 50 km mesafededir. Birkaç yıl öncesine kadar çeşitli balık türlerinin avlandığı ve çevresiyle güzel bir ortam oluşturan bu göl, giderek artan yapılaşma ve kontrol edilemeyen atık girdisiyle bugün bataklık oluşturma sürecine girmektedir. Gölü besleyen tek akarsuyun (Umur Dere) kuraklığı etkisiyle artık göle ulaşmaması buranın tatlı su kaynağından yoksun kalmasına neden olmuştur." (Orhan S., Kıratlı N., 1992)

Tuzla Gölü daha önceleri Marmara Denizi'nin balık deposu olarak, balıkların yumurtalarını bıraktığı ideal bir balık yetiştirme ortamı olarak bilinmektedir. Özellikle kefal balığı çiftliği olarak kullanılan gölün çevresinde gümüş martı, pelikan, yaban ördeği, leylek gibi yaygın türlerin yanında kervan çulluğu, suna, çaltıkçı, kuğu gibi dünyada yok olma tehlikesindeki kuşlar da bulunmaktaydı. Gölde bulunan Sakız Adası'nda İstanbul'da görme imkanı bulunmayan sakız ağaçları yer almaktaydı (Fotoğraf 35-36).

Bugün ise göl, bu doğal güzelliklerini kaybetmiş bir durumdadır. Bunun sebeplerinden birisi gölün Tuzla'nın ilk yerleşim nüvesini oluşturan Postane Mahallesi'nin sınırları içinde bulunmasıdır. Postane Mahallesi hızlı bir yapısal

gelişme süreci göstermesi ve Umur Dere'nin göle döküldüğü yıllarda buralardan geçerek hem evsel hem de endüstriyel atıkları göle taşıması gölün kirlenmesine neden olmuştur. Göl için diğer olumsuz ve çok önemli bir faktör de tersanenin, gölün yanındaki kıyıya yapılmış olmasıdır.

Fotoğraf 35: Kamil Abduş Gölü ve Sakız Adası

**Fotoğraf 36: Eski'den Tuzla'nın Sembolü Olan Sakız Ağaçlarının
Günümüzdeki Durumu**

"Özel tersanelerin toplanması ve faaliyete devam etmesi için seçilen bu kıyıda 1970'li yıllardan itibaren başlayan altyapı çalışmaları sırasında Ekrembey Adası, Sakız yarımadasına bağlanarak, koy güneybatı rüzgarlarına karşı korunmalı duruma getirilmiş ve batı rüzgarlarına karşı korunmak için de mendirek yapılmıştır. Gölü denizden ayıran kıyı oku ve çevresinde geniş bir alan doldurularak gölün bu kısımda denizle bağlantısı kesilmiş, göl ve tersaneleri ayıran karayolu bu dolgu sahası üzerinden geçirilmiş, denizden kazanılan alan üzerine özel tersaneler için faaliyet alanı düzenlenmiştir.

Umur Derenin denize çevrilmesiyle, Umur Derenin taşkınlarıyla ve denizden fırtınalı havalarda kıyı okunu aşarak gelen sularla, su seviyesini ve tuzluluğunu dengeleyen gölün doğal ortamı bozulmuştur. Güneybatıda gölün denizle bağlantısını sağlayan iki menfez zaman zaman dalgaların getirdiği malzemeye tıkanarak gölün denizle bağlantısını kesmektedir. Bu uygulamalar sonucu gölün alanı daralmış 1.25 km²'den 0.5 km²'ye düşmüştür. Tuzla ve çevresinde yerleşme ve sanayi gelişirken gölden kanalizasyon borularının geçtiği bir set ve yolla ayrılan Mercan koyu yazlık evlerle rekreasyon alanı olarak kullanılmaktadır.

Bu olumsuz şartlara rağmen, sayıları azalmakla beraber kuşların konaklama alanı olan bu gölün ve çevresinin kurtarılması çalışmaları yapılmaktadır. 1973'de tersane altyapı inşaatları devam ederken Ekrembey adası ve civarında ortaya çıkan Bizans Devri eserleri için kazı ve incelemeler yapılmıştır. Çevre doğal ve kültürel özellikleriyle Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu tarafından doğal parka dönüştürülerek birinci derece sit alanı kabul edilmiştir. (5.1.1993, 3013 sayılı karar)" (Doğaner S., 1993)

Bugün Kamil Abduş Gölü'nün canlandırma çalışmaları halen devam etmektedir. Göl'de bulunan adacığa palmiye ağaçları dikilerek, gölün görüntüsünün değiştirilmeye çalışılmaktadır. Tüm çalışmalara rağmen göl eski görüntüsüne kavuşmuş değildir. Tuzla Gölü ve burayı kuş cennetine

çevirme belediyenin projeleri arasında bulunmaktadır. Bu proje Tuzla Belediyesi, İstanbul Valiliği Çevre Vakfı ve DSİ Genel Müdürlüğü'nün desteği ile çalışmalar sürmektedir. Bu projenin kent merkezinde ve sanayi bölgesinde hayata geçecek olan dünyadaki ilk proje olması, yurtiçi ve yurtdışından Tuzla'ya olan ilgiyi arttıracaktır.

Bütün bu rekreasyon alanları dışında, Tuzla'da tarihi eserler de yer almaktadır. Bunların en önemlisi Birinci Ahmet Cami'dir. 1. Ahmet tarafından 1609 yılında yaptırılmıştır. Toplam varsa alanı 500 m², iç alan 250 m²'dir. Caminin mülkiyeti Vakıflar Genel Müdürlüğü'ne ait bulunmaktadır.

Diğer bir eser, ise Tarihi Davut Ağa Çeşmesi'dir. Davut Ağa Paşazade tarafından 1694 yılında yaptırılmıştır. 1944 yılında Merhum Mustafa Bekir Bey Kızı Saadet Hanım tarafından tamir ettirilmiştir.

Tuzla'nın merkez mahalleleri olan Postane ve Cami Mahallelerinde ayakta durmayı başaramamış ahşap Rum evleri bulunmaktadır. Bu tarihi evler ve Postane Mahallesi'nde bulunan manastırda diğer önemli tarihi eserleri arasında yer almaktadır.

Tuzla sahip olduğu rekreasyon alanları ve tarihi eserleriyle turizm potansiyeli taşımaktadır. 2005 Ağustos ayında Formula 1 yarışlarının Tuzla'da yapılması bu potansiyeli daha çok arttırmıştır. Dünyanın en büyük spor organizasyonlarından biri olan Formula 1 yarışları, bu yıl Tuzla'nın Ak Fırat Beldesi'nde kurulan İstanbul Park'ta yapılmıştır. Formula 1 Türkiye Grand Prix'si İstanbul Park, 2 milyon 215 bin metre karelik bir alanı kaplamaktadır. Pist alanının uzunluğu 5 bin 333 metre, genişliği 14 ila 21,5 metre arasında bulunmaktadır. Pist çevresindeki yolun uzunluğu 5482 metre, tesis içi yolların toplam uzunluğu 2286 metredir. Tesis içinde 2 adet 7 katlı, 37 metre yüksekliğinde VİP kuleler ile 11888 metre kare oturma ve 32616 metre kare kullanma alanına sahip 2 katlı padok bina yer almaktadır. Tesiste toplamda 155 bin kişi yarışları seyretme imkanına sahiptir. Formula 1, her yıl

1,5 milyar kişi tarafından izlenmektedir. Bu da Tuzla'nın uluslararası vizyonunu gelişmesinde çok önemli bir faktör oluşturmaktadır.

2003 yılından itibaren yapılan Tuzla Uluslararası Kültür Festivali bu yıl Formula 1 ile aynı zamanda yapılmıştır. Yarışlardan 1 hafta önce başlayan festival, Formula 1 yarışlarının sonuna kadar değişik etkinliklere sahne olmaktadır.

Tüm bu etkinliklere rağmen Tuzla'nın en büyük eksiklerinden biri, Postane Mahallesi'nde yer alan bir kaç pansiyon sayılmazsa Kaplıca Otel dışında konaklama tesisinin bulunmamasıdır. Formula 1 için bölgeye gelen ziyaretçiler İstanbul'un çeşitli semtlerinde yer alan otellerde konaklamıştır. Formula 1 Türkiye Grand Prix'i için gelen misafirlerin konaklama sorununu çözmek amacıyla Tuzla Belediyesi tarafından "Otel-Kent" projesi başlatılmıştır. Bu proje dahilinde pansiyon standartları çerçevesinde belirlenen 2000 yazlık konutta Formula 1 izleyicilerinin konaklaması sağlanmaktadır. Ayrıca kamp kurmak isteyen ya da karavanla gelenler için Tuzla Belediyesi tarafından alanlar belirlenmiş bulunmaktadır.

Formula 1'in bu bölgede yapılması Tuzla'nın mekansal gelişimini büyük ölçüde etkilemiştir. Nitekim Tuzla İlçesi'ne bağlı beldeler olan Akfırat'tan sonra Tepeören, Aydınlı ve Orhanlı bölgelerine talep artmış ve arsa fiyatları yükselmiştir. Yatırımlar bu bölgelere kaymış durumdadır. Formula 1 nedeniyle yapılan yollar buralara ulaşımı kolaylaştırmaktadır. Özellikle büyük sahalarda kurulan villalardan oluşan siteler (Tepeören'deki Arkeon Evleri gibi) pahalı olmasına rağmen, oldukça talep görmektedir. Bölgede sürekli yeni yatırımlar ve projeler oluşturulmaktadır. Bu durumdan en çok arsa sahipleri memnun olmaktadır. Çünkü kısa bir süre içinde pekte değerli olmayan arsaları, bugün çok değerlenmiş durumdadır. Oluşturulan yeni projeler, yakın gelecekte bölgenin değerini daha fazla artıracak gibi görünmektedir.

Bu gelişimin en büyük payı Tuzla'nın şehirselleşme alanının giderek genişlemesi ve bugün belde konumunda olan yerleşmeleri de kapsayarak onları da kendi bünyesine katması olacaktır.

3.4. ULAŞIM SİSTEMLERİ

Günümüzde Tuzla İlçesi'nin başka alanlarla ulaşılabilirliğini sağlayan ulaşım sistemleri deniz, hava, kara ve demiryolu olmak üzere oldukça çeşitlidir. Tuzla'nın bağlı bulunduğu İstanbul dışında diğer illerle doğrudan kara, deniz, hava ve demiryolu bağlantıları bulunmamaktadır.

Tuzla'nın bulunduğu yer, ulaşım bakımından oldukça elverişli bir konuma sahiptir. Haydarpaşa'dan başlayan demiryolu Tuzla'nın içinden geçmektedir. Halkın büyük çoğunluğu toplu taşımacılıkta treni tercih etmektedir. Banliyö tren, Gebze-Haydarpaşa hattı arası işlemektedir. Tren hattında Tuzla'nın sınırları içinde Aydıntepe, İçmeler, Tuzla, Coşkunoyulları olmak üzere 4 tane istasyon bulunmaktadır. Ancak Coşkunoyulları İstasyonu bugün faal durumda değildir, tren bu istasyonda durmamaktadır.

Tuzla'da deniz ulaşımında kullanılan çeşitli iskeleler dikkati çeker. İstanbul Deniz Otobüsleri İskelesi, İ.T.Ü. Denizcilik Fakültesi'nin İskelesi ile ticari amaçlı olarak kullanılan tersanelerin iskeleleri bunlar arasındadır. Deniz ulaşımında yolcu taşımacılığı deniz otobüsleriyle sağlanmaktadır. Kabataş'tan hafta içi 18.30'da kalkan deniz otobüsleri 20.15'te Tuzla'ya varmakta, Cuma günleri Kabataş'tan 19.30 kalkarken Tuzla'ya 21.10'da varmaktadır. Hafta içi ise Tuzla'dan kalkış 6.45 Kabataş'a varış ise 8.30'dadır.

Havayolu ulaşımında ise, Sabiha Gökçen Havaalanı Tuzla İlçe sınırları içinde bulunmaktadır. Bu havaalanına gelen kişiler karayolu bağlantısını kullanarak Tuzla şehir merkezine kolaylıkla ulaşabilirler.

Tuzla'nın başta İstanbul olmak üzere diğer alanlarla bağlantı kurmasında en fazla karayolu ulaşım sistemi kullanılır. Tuzla'ya İstanbul'dan devam ederek batıdan giren E5 karayolu ulaşımın merkezini oluşturmaktadır. E6 otoban yolu ise Tuzla'nın Orhanlı Beldesi'nden geçmektedir. Tuzlalılar karayolu ulaşımında daha çok E5 karayolunu ve alternatif olarak da Pendik ve Kartal sahilini takiben oluşturulan sahil yolunu kullanmaktadır. Formula 1 yarışlarının Tuzla'nın Akfırat Beldesi'nde yapılması E6 Otoban yolunun önemini bir anda arttırmıştır.

Ulaşım bir yerin gelişmesi için en önemli faktörlerden biridir. Tuzla'nın bugünkü görüntüsünü almasında ulaşım faktörünün önemi büyüktür. Önceleri Tuzla'da kurulan sanayi tesisleri, faaliyet alanı olarak demiryoluna yakın yerleri seçmişlerdir. Daha sonraları ise sanayi tesislerinin kurulum alanları E5 karayoluna paralellik göstermiştir. Bugün Tuzla'da büyük sanayi kuruluşlarının olmasında hem demiryolunun hem de E5 karayolunun payı oldukça büyüktür.

Tuzlalılar karayolu ulaşımında belediye otobüslerini ve özel şahıslarca işletilen minibüsleri kullanmaktadır. Mecidiyeköy, Kadıköy, Pendik, Kartal, Bostancı ve otogardan yani Esenler'den Tuzla'ya direkt İETT otobüsleri bulunmaktadır. Ayrıca Cevizlibağ - Şifa Mahallesi Otobüsleriyle de Tuzla'ya gelinebilir. Gebze - Harem ve Pendik - Tuzla arası işleyen minibüsler ile Adapazarı - Topkapı arasında çalışan özel şahıslara ait otobüsler Tuzlalıların diğer ulaşım araçlarıdır. Yine Tuzla'nın kendi içinde de Orhanlı - Tuzla ve Şifa Mahalleleri - Tuzla halk otobüsleri bulunmaktadır. Şifa Mahallesi - Pendik ve Aydınlı - Pendik arası minibüsler işlemektedir.

Günümüzde Tuzla'ya ulaşım oldukça rahat bir şekilde sağlanmaktadır. Tuzla'nın alanlara bağlanmasında ve kendi içinde, ulaşım problemi yaşanmamaktadır.

"1960'lı yıllarda Tuzla'da sadece 2 km uzunluğunda asfalt bir yol bulunmaktadır. Tuzla bu yol ile İçmelere, Ankara asfaltı ile de Gebze'ye bağlanmaktadır. Tuzla'nın kendi içinde ulaşım, küçük caddelerden ve dar sokaklardan yapılmaktadır. Tuzla'nın içinde 6 metre genişliğinde 6 cadde bulunmaktadır. Diğer sokaklar 3-4 metre genişliğinde, kenar mahallelerde ise sokaklar 1,5-2 metre genişliğindedir." (Aksoy C., 1965)

Bugün Tuzla bakımlı, modern ve geniş caddelere sahip bulunmaktadır. Tuzla Belediyesi yol yapımına büyük önem vermektedir. İlçe'de 80 cadde, 1320 sokak bulunmaktadır. Yeni yol açma çalışmaları ile mevcut yolların bakım çalışmaları düzenli olarak devam etmektedir.

Tuzla'da yolların dağılımına baktığımızda ikiye ayırmamız doğru olacaktır. E5 karayolunun alt kısmında yani Tuzla'nın asıl merkezini oluşturan kesimde ana toplayıcı yol özelliğini Hatboyu Caddesi, İstasyon Caddesi ve Rauf Orbay Caddesi  stlenmiştir. Hatboyu Caddesi İ melerden başlayıp, demiryoluna paralel olarak uzanır Piyade Okuluna kadar devam eder. Piyade Okulu'nun bulunduğu kısımda şehitler Caddesi ile birleşir. İstasyon Caddesi ise Cami Mahallesi boyunca istasyona kadar uzanır. Fevzi  akmak ve Vatan Caddeleri de bu caddeye bağlanır. Rauf Orbay Caddesi İçmeler'den başlayıp Postane Mahallesi boyunca güneye doğru Deniz Harp Okuluna kadar uzanır. Rauf Orbay Caddesi yazlık evlerin bulunduğu kesime uzandığı için özellikle yaz aylarında oldukça işlektir. Yine Vatan Caddesi, şinasi Dural Caddesi ve Yayla Caddesi Tuzla merkezdeki işlek caddelerdendir. Tersanelerin karayolu bağlantısı olan Tersane Caddesi ile Rauf Orbay Caddesi İçmelere gelmeden birleşir. İ melerden sonra Hatboyu Caddesi de buraya eklenerek sahil yoluna ve E5 yoluna bağlanır.

Aydıntepe Mahallesi'nde Yüzüncü Yıl Caddesi, İçmeler Mahallesi'nde Ankara Caddesi, şifa ve Mimar Sinan Mahallesi'nde Emiroğlu Caddesi ile Aydınlı'daki Atatürk Caddesi Tuzla'nın önemli caddeleridir. Aydınlı Caddesi E5 Karayolunun  st kısmında ana toplayıcı yol özelliğindedir. Diğer yollar bu

caddeyle birleşir ve E5 karayoluna bağlanır. Organize Deri Sanayi Bölgesi'nde E5 bağlantısını Aydınli Caddesi sağlamaktadır. Tuzla'daki mekansal kullanım alanları büyük ölçüde bu caddelerle paralellik gösterir. Bu da mekansal kullanımda ulaşımın payını arttırır.

3.6. SAĞLIK TESİSLERİ

Aydıntepe, Şifa, Mimar Sinan, Evliya Çelebi ve Aydınli Mahallelerinde birer adet sağlık ocağı bulunmaktadır. İçmeler Mahallesi'ndeki Tuzla Devlet Hastanesi'nde her türlü sağlık hizmeti verilmektedir. Hastane 2004 yılında hizmete başlamıştır.

3.7. DİNİ AMAÇLI KULLANIM ALANI

Bugün Tuzla'da dini amaçlı kullanım alanı olarak 50 adet cami ve mescit bulunmaktadır.

3.8. SPOR ALANLARI

Tuzla'daki sosyal donatım alanlarının içinde spor alanları oldukça önemlidir. Tuzla Spor 1954 yılında kurulmuştur. Bugün 2. amatör ligden süper amatör lige yükselmiştir. Tuzla Belediyesi Spor Kulübü ise 1994 yılında kurulmuştur. İçmeler Mahallesi'nde E5 yanında yer almaktadır. Futbol, tekvando, kickbox, güreş ve atletizm dallarında hizmet vermektedir.

Evliya Çelebi Mahallesi, Barbaros Hayrettin Paşa Caddesi üzerinde İstanbul'un en büyük Spor komplekslerinden biri olan Kafkale Spor Tesisleri bulunmaktadır. Kafkale Spor Tesisleri yalnız Tuzla'ya değil, bütün Anadolu yakasına hitap etmektedir. İstanbul Büyükşehir Belediyesi'ne ait tesis; basketbol, voleybol, yüzme, futbol, aerobik ve vücut geliştirme gibi birçok dalda hizmet vermektedir.

Mercan Bölgesi'nde ve Mimar Sinan Mahallesi'nde birer halı saha mevcuttur.

Ayrıca Tuzla'nın merkezinde sahil doldurma alanında yapılan tesislerde Büyükşehir Belediyesi'ne ait spor tesisleri bulunmaktadır.

Tuzla şehir sınırları dışında olmasına rağmen Tuzla-Gebze sınırında bulunan Carting Alanı ile Tuzla'nın Akfırat Beldesi'nde bulunan İstanbul Park (Formula 1 alanı) şehirdeki sportif aktiviteleri arttıran diğer spor alanlarını oluşturmaktadır.

3.9. MEZARLIKLAR

Tuzla'nın açık alanları arasında yer alan mezarlıklar Cami Mahallesi, Mimar Sinan Mahallesi, Aydın-tepe Mahallesi ve Aydın-lı Mahallelerinde bulunmaktadır.

3.10. ÇÖPLÜKLER

Tuzla'nın çöplük alanı Aydın-lı Mahallesi Giresun Mevkiinde yer almaktadır. Katı atık transfer istasyonunu merkezden 5 km uzaklıktadır.

SONUÇ

Tuzla'da yerleşmenin tarihi çok eski olmasına rağmen mekansal gelişim oldukça yavaş bir gelişme göstermektedir. Bu büyük ölçüde burada bulunan askeri alanlardan kaynaklanmaktadır. Tuzla'da askeri alanların büyük alanlar kaplaması yerleşmelerin yayılma alanlarında sınırlandırıcı bir faktör olmaktadır.

Tuzla'nın deniz kıyısında yer alması gelişmesinin her döneminde olumlu bir faktör olarak karşımıza çıkar. Önceleri küçük bir balıkçı köyü olarak kurulmuştur. Yerleşme ilk olarak Postane ve Cami Mahalleleriyle kıyıda başlamıştır ve iç kesimlere doğru devam etmiştir. Hem deniz kıyısında olması hem de İstanbul'a yakın olması nedeniyle İstanbul'un sayfiye yeri olarak kullanılmıştır. Bu yüzden Tuzla'da yazlık evlerinde tarihi çok eskiye dayanmaktadır.

Yerleşme alanlarının gelişmesinde çok önemli bir unsur da ulaşım faktörüdür. Tuzla'nın kara, hava, deniz ve demiryolu ulaşımına sahip olması gelişmesi açısından çok büyük önem teşkil etmektedir. Demiryolunun ve E5 karayolunun Tuzla'nın içerisinden geçmesi, sanayi tesislerin kurulum yeri olarak burayı seçmesinin en önemli nedenini teşkil etmektedir. Sanayi tesislerinin Tuzla'ya gelmesi mekansal gelişime hız kazandırmıştır. Tesisler Tuzla halkı için yeni bir istihdam sahası yaratmasının yanında, dışarıdan birçok kişinin buraya çalışmaya gelmesine neden olmuştur. Sanayi tesisleri birçok kişiye iş imkanı sağlayarak ekonomik gelişmeye katkıda bulunmaktadır. Ancak, gecekondulaşma, plansız yapılaşma, alt yapı problemleri ve çevre kirliliği gibi sorunlar oluşturmaktadır. Dışarıdan çalışmaya gelen işçilerin, tesislerin etrafında gecekondulu alanları oluşturması Tuzla'nın en büyük problemlerinden birini oluşturmaktadır.

Tuzla'da asıl gelişme 1980'li yıllarda tersanenin bu bölgeye taşınmasıyla başlamıştır. Tersanelerden sonra denizcilikle ilgili okullarda (Deniz Harp Okulu, İ.T.Ü. Denizcilik Fakültesi) bu bölgede toplanmıştır.

Tersaneler beraberinde, gemicilikle ilgili birçok yan sanayinin de kurulmasına neden olmuştur. Tersaneler ve gemi yan sanayi çok büyük bir istihdam alanı oluşturarak nüfusun önemli ölçüde artmasını sağlamıştır. Aydıntepe ve Evliya Çelebi Mahalleleri tersanelere bağlı olarak gelişen yerleşme alanlarıdır.

Tersaneler, Tuzla'nın gelişimine sosyal ve kültürel açıdan olumlu şartlar oluştururken, çevresel olarak olumsuz koşullar yaratmaktadır.

Bunlardan ilki, bir zamanlar Balık Çiftliği ve Kuş Cenneti olan, üzerinde ender bulunan sakız ağaçları kaplı adası olan meşhur Kamil Abduş Gölü'nün yok olma tehlikesidir. Tersanelerin gölün yanındaki koya inşa edilmesi ve gölün denizle bağlantısının kesilmesi gölün sularının giderek azalmasına ve kirlenmesine neden olmaktadır. Bugün göldeki adacıktaki sakız ağaçlarını kurtarma ve gölü temizleyerek tekrar kuş cennetine çevirme çalışmaları halen devam etmektedir.

Tuzla'nın turizmi açısından çok önemli diğer bir alan ise tarihi Tuzla İçmeleri'dir. Tersanelerin yapımından sonra eskiden deniz kıyısında bulunan ve güzel bir plaja sahip İçmeler'in denizle bağlantısı kesilmiştir. Bu alan doldurulduğundan İçmeler iç kısımda kalmıştır.

Tersanelerin oluşturduğu diğer bir çevresel olumsuzluk deniz kirliliği yaratmasıdır. Hem sanayi atıkları hem de bakım için gelen gemilerin atıkları denizi kirletmektedir. Bu yüzden Tuzla'da artık eskiden olduğu gibi denize girilmemektedir.

Tuzla'nın gelişmesinde önemli diğer bir faktör de 1992 yılında Organize Deri Sanayi Bölgesi'nin Tuzla'ya taşınmasıdır. Daha sonra Boya ve Vernikçiler Organize Sanayi Bölgesi ve Kimya Sanayileri Organize Sanayi Bölgeleri gibi büyük sanayi alanlarının kurulması mekansal gelişime hız kazandırmıştır. Yine dışarıdan bu bölgelere çalışmaya gelenlerin konut ihtiyacını gidermek için oluşturduğu gecekondu alanları hızla büyümektedir. Bu yüzden Tuzla'da gecekondulaşmanın en fazla olduğu mahalle, bu bölgeye en yakın mahalle olan Aydınli Mahallesi'dir. Uzun yıllar Tuzla merkezinden ayrı tarım ve hayvancılıkla uğraşan Aydınli'nın son yıllarda çehresi tamamen değişmektedir. Hızlı ve plansız yapılanma sonucu Aydınli alt yapı problemlerinin bulunduğu, çarpık yapılanma alanı haline dönüşmüştür. Belediye kaçak yapılar üzerinde yoğun çalışmalar yapmaktadır. Özellikle E5 üzerindeki çarpık mahallelerin dönüşüm projesi oluşturulmuştur.

E5'in alt kısmında yerleşme alanları daha düzenli ve planlı şekilde kurulmuştur. Özellikle Yayla Mahallesi, İstasyon Mahallesi, Evliya Çelebi Mahallesi'nde yapı kooperatiflerine ait siteler şeklindeki konutlar oldukça planlı inşa edilmiştir.

Günümüzde ulaşım sektöründeki yenilikler mesafeleri çok kısaltmaktadır. Tuzla'ya deniz otobüsü ile de kısa süre ulaşılabilir. Tuzla kısa mesafede şehrin gürültüsünden uzaklaşılabilen bir alan olma özelliğini kısmen de olsa koruyabilmektedir. Bu yüzden özellikle hafta sonları günübirlik ziyaretçileri olmaktadır. Sakin yaşam tarzı isteyenler için ideal bir ikamet alanı oluşturmaktadır. Villa tarzı konutlar bu sebeple oldukça rağbet görmektedir. Deniz kıyısında bulunan Postane, Cami ve İstasyon Mahalleleri'nde villa tarzı sitelerin inşaları halen devam etmektedir. Bu evler üst gelir grubuna ait İstanbullular tarafından talep görmektedir.

ÖNERİLER

Tuzla küçük bir yerleşim yeri iken tersane ve diğer sanayi tesislerinin gelmesiyle hızlı bir gelişme sürecine girmiştir. Bu hızlı gelişme, acil tedbirler alınması gereken sorunlar yaratmaktadır.

E5'in üst kısmında kaçak yapılaşmayı önleme çalışmalarına hız verilmeli, yeni konutlar yapılarak dönüşüm projeleri kısa sürede hayata geçirilmelidir.

Yeni yapılan sitelerde deniz kirliliğini önlemek amacıyla arıtma tesisi zorunlu hale getirilmelidir. Arıtma tesisi kurulmadan imara açılmamalıdır.

Sitelerin yoğun olarak yapıldığı mahallelerde aralarda mevcut bulunan arsa veya tarım alanları yeşil alan olarak kamulaştırılmalıdır. Böylece sitelerin iç içe olması ve görüntü kirliliği oluşması engellenmelidir.

Tuzla'nın merkezinde bulunan tarihi ahşap evler, aslına uygun olarak restore edilmeli, çürüyüp yıkılması önlenmelidir.

Sanayileşmedeki hızlı büyümenin sonucu oluşan nüfus artışının neden olduğu çevre ve altyapı sorunları belirlenmeli ve biran önce çözüm önerileri hazırlanmalıdır.

Tersanenin çevresinde kontrol mekanizmaları arttırılarak, onarım için gelen açıkta demirleyen gemilerin atıklarını denize boşaltmaları engellenmelidir.

Tersanenin atıklarıyla kirlenmiş kıyı şeridi temizlenerek, kirliliği engelleyici önlemler alınmalıdır.

Kamil Abduş Gölü'nü temizleme çalışmaları hızlandırmalı ve göl kısa zamanda rekreatif kullanım alanı haline dönüştürülmelidir. Göl'ün üzerindeki adacıktaki bulunan sakız ağaçlarının sayıları arttırılmalıdır.

Organize Deri Sanayi gibi büyük sanayi bölgelerinin atık sistemlerini denetim altında tutularak çevreye zarar verilmesi önlenmelidir.

Yeni yapılacak sitelerde yeşil alana ayrılan kısımların daha fazla olması sağlanmalıdır.

Site şeklinde yapılaşmaların fazla olduğu mahallelerde bina kat sayıları sabit tutulmalı görsel bütünlük sağlanmalıdır.

Yerleşime yeni açılan alanlarda doğanın kaldırma kapasitesi göz önüne alındıktan sonra konut sayısı belirlenmelidir.

Deniz ulaşımına ağırlık verilmeli, deniz otobüsü seferleri arttırılmalı ve alternatif deniz taşıtları işletilmelidir.

Kısa zamanda marina inşasına başlanmalı, yat turizmi oluşturma amaçlı çalışmalar başlatılmalıdır.

Şifalı İçme Suları ve kaplıca tesislerine yönelik reklam ve tanıtım çalışmaları yapılmalı, Tuzla'nın turistik değerleri tanıtılmalıdır.

Tuzla'da konaklama tesisi sorununu biran önce çözmek amacıyla otel yapımına başlanmalıdır. Mevcut olan pansiyon sayısı arttırılmalıdır. Bölgeye bu konuda yatırım yapacak kişiler desteklenmelidir.

Tuzla'daki sanayi tesislerinin bazıları konut alanları ile iç içe bulunmaktadır. Bu tesisler, hem görünüm hem de çevreye olumsuz etkileri bakımından yerleşim yeri dışına alınmalıdır.

Büyük ölçekli sanayi kuruluşlarının, çevrelerindeki plansız yapılaşmayı önlemek amacıyla lojman yapımına özen gösterilmeli, tesisler faaliyete başlamadan önce yerleşme ve alt yapı çalışmaları dikkate alınmalıdır.

KAYNAKÇA

- AKSOY, C. ,
1965 : Tuzla Köyü Monografyası. İ.Ü. Ed. Fak. **Yüksek Lisans Tezi**
- AKURGAL, E.
1988 : **Anadolu Uygarlıkları**, İstanbul
- AYDIN, A.
1992 : Abduş Gölü Vejetasyonu. **İ.Ü. Deniz Bilimleri Coğ. Enst.** Bülten Sayı 5
- CUINET, V.
1894 : **La Turquie'd Asia** Paris Cilt 4
- DEVLET İSTATİSTİK ENSTİTÜSÜ : 135-2000 yılları arası Tuzla 2000 Nüfusu, Ankara
- DEVLET İSTATİSTİK ENSTİTÜSÜ : 2000 Genel Nüfus Sayımı, Tuzla'da Yapılan İş ve Cinsiyete Göre İstihdam Edilen Nüfus
- DEVLET İSTATİSTİK ENSTİTÜSÜ : 2000 Genel Nüfus Sayımı, Tuzla'da Okur Yazarlık Durumu
- DEVLET İSTATİSTİK ENSTİTÜSÜ : Tuzla'daki Binaların Kullanım Amacı
- DEVLET İSTATİSTİK ENSTİTÜSÜ : Tuzla'daki Bina Kat Sayısı
- DEVLET İSTATİSTİK ENSTİTÜSÜ : Tuzla'daki Binaların Kim Tarafından Yapıldığı
- DOĞANER, S.
1993 : İstanbul'da Gemi İnşa Sanayi. **Türk Coğrafya Dergisi**, Sayı 28
- EREL, L. 1
1992 : Marmara Denizi Çevresinde 1950-1990 Yılları Arası Şehirleşme

- ERÜLGEN, N.
1969 : Tuzla'da Sanayi Faaliyetleri İ.Ü. Ed. Fak. **Yüksek Lisans Tezi**
- EVLİYA ÇELEBİ
1896 : **Seyahatname** Cilt 2
- Gemi İnşa Sanayiciler Katalogu
2002
- Gemi İnşa Sektör Raporu
2001
- GÖNEY, S.
1977 : Şehir Coğrafyası **İ.Ü. Coğ. Enst.** Yay. No:91 İstanbul
- ORHAN, S.
1992 : Tuzla Lagün Gölü'nün Kurtarılmasına Yönelik Bir Ön Çalışma, **İ.Ü. Deniz Bilimleri ve Coğ. Enst.** Bülten Sayı 9
- ÖZKAYA, M.
1993 : Bütün Özellikleri ile Tuzla Tanıtım Rehberi
- RAMSAY W. M.
1961 : **Anadolu'nun Tarihi Coğrafyası.** İstanbul
- SEVİMAY, H. R.
1993 : Osmanlıdan Günümüze Denizcilik Sektörü, Sayı 151, İstanbul
- TOLUN, B.
1976 : Şehiriçi Arazi Kullanımı. **İ.Ü. Coğ. Ens.** Yay. No:83, İstanbul
- TUNÇDİLEK, N.
1986 : Türkiye'de Şehirleşmenin Evrimi, **İ.Ü. Deniz Bilimleri ve Coğ. Enst.** Yay. No:4, İstanbul
- Tuzla Belediyesi Faaliyet Raporu,
1999
- Tuzla Belediyesi Faaliyet Raporu,
2004
- Tuzla Kaymakamlığı 60 Dakikalık Brifing Dosyası,
2003
- Tuzla Kaplıcalar Sağlık ve Turizm Tesisleri Tanıtım Broşürü,
2005

www.tuzlakapicalari.com

Rakamlarla Tuzla
2002

Tuzla Şehir Rehberi
2005